

UPPSALA
UNIVERSITET

Masteruppsats, 30hp

Master Thesis, 30ECTS credit points
vt 2012

Mat, måltider och maskuliniteter

Nicklas Neuman

Institutionen för kostvetenskap
Box 560
Besöksadress: BMC, Husargatan 3
751 22 Uppsala

Tack!

Först och främst ett jättetack till Ingrid Vegelius-Anderson (titta, jag glömde inte stavningen Ingrid!). Din hjälp har varit ovärderlig!

Tack även till alla unga män som ställde upp på intervjuerna på ett så schysst sätt. Utan er, ingen uppsats. Det var fantastiskt intressant att få lyssna på vad ni hade att säga och läsa det om och om igen.

Sist men inte minst, ett stort tack till min handledare, professor Christina Fjellström, som bidragit med värdefulla råd utifrån gedigen forskningserfarenhet, välbehövlig kritik och motiverande uppmuntran.

UPPSALA UNIVERSITET

Institutionen för kostvetenskap

Masteruppsats 30 hp, 2012

Titel: Mat, måltider och maskuliniteter

Författare: Nicklas Neuman

Handledare: Christina Fjellström, Institutionen för kostvetenskap,

Uppsala universitet

SAMMANFATTNING

Bakgrund Vad vi äter och inte äter, tar ansvar för och inte tar ansvar för, konstrueras av och konstruerar oss. Genom historien har ansvar för mat, måltider och hushållsarbete dominerats av kvinnor. Emellertid förefaller detta i viss mån kunna vara i förändring.

Syfte Att förstå tankar och värderingar kring mat, måltider och hushållsarbete samt hur detta konstrueras av, och konstruerar, en grupp av unga svenska män.

Metod och material Djupintervjuer med nio unga män, 17 till och med 18 år gamla.

Teoretiska utgångspunkter var socialkonstruktionism och maskuliniteter.

Resultat Studien visade att de unga männen åt enligt ett sätt som tidigare visat sig vara typiskt 'manlig' mat så som kött och stärkelse vilket konstruerade den 'riktiga maten'. Mat åts för att bli mätt och orka. Deltagarna visade överlag inget stort intresse för hushållsarbete.

Dock avvek de något från vad forskning tidigare visat med avseende på de unga männens konstruktion av grönsakernas värde. De gav också uttryck för en liberal inställning till mat och matlagning som en fråga om att människor ska få göra det de vill utan att könet ska spela roll. De gav uttryck för en konstruktion av jämställdhet och delat ansvar som en självklarhet men inget de själva fokuserat på. Hushållsarbete var också något de planerade att ta mer ansvar för i sina egna framtida hem. Mat var även något socialt som åts med familj och kompisar, med ett större emotionellt värde för familjemåltiden.

Slutsats Tolkningen påvisade ingen konstruktion av hegemonisk maskulinitet och inte heller en idealiserad hegemonisk maskulinitet. Snarare en syn på genusroller som något som alltid förekommit, som förmodligen mestadels ser ut så än idag, men som samtidigt förändrats.

Emellertid är det frågan för om dessa män gett uttryck för en delaktig maskulinitet eller en ny hegemoni.

Nyckelord: mat, måltider, maskuliniteter, socialkonstruktionism

UPPSALA UNIVERSITY

Department of Food, Nutrition and Dietetics

Master Thesis 30 ECTS credit points, 2012

Title: Food, meals and masculinities

Author: Nicklas Neuman

Supervisor: Christina Fjellström, Department of Food, Nutrition and Dietetics,
Uppsala University

ABSTRACT

Background What we eat and don't eat, take responsibility for and don't take responsibility for, is constructed by and constructs us. Historically, responsibility for food, meals and housework has been dominated by women. However, it appears that this could be changing to some extent.

Objective To understand how the ideas and values about food, meals and housework are constructed by, and constructs, a group of young Swedish men.

Methods and materials In-depth interviews with nine young men, 17 to 18 years old. Theoretical starting points were social constructionism and masculinities.

Results The study showed that the young men ate in a way that has shown to be typically 'manly' foods such as meat and starch, which constructed the 'proper food'. Food was eaten to become full and have energy. Participants overall showed scant interest in housework. However, they deviated slightly from previous research in their construction of the value of vegetables. They expressed a liberal approach to food and cooking as a matter of people being able to do what they want without influence of gender. They expressed a construction of equality and shared responsibility as something obvious but nothing they focused on. Housework was something they planned to take more responsibility for in their own future homes. Food also had a social aspect and was eaten with family and friends, with a greater emotional value for the family meal.

Conclusion The interpretation did not show a construction of hegemonic masculinity, nor an idealized hegemonic masculinity. Rather, a view of gender roles as something that has always existed, that probably mostly looks the same today, but which also has changed. However, the question remains for whether these men expressed a complicit masculinity or a new hegemony.

Keywords: food, meals, masculinities, social constructionism

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	6
1. BAKGRUND	7
1.2. Teoretiskt ramverk	7
1.2.1. Socialkonstruktionism	7
1.2.1.1. Mat och måltider som sociala konstruktioner	10
1.2.2. Ett genusperspektiv	12
1.2.2.1. Maskuliniteter	12
1.2.3. Teoretiska avgränsningar	13
1.3. En översikt av litteraturen	14
1.3.1. Mat, måltider och identitet	14
1.3.2. 'A proper meal' – att äta 'riktig mat'	15
1.3.3. 'Commensality' – att äta tillsammans	16
1.3.4. Genusstrukturer i mat och måltider	17
1.3.4.1. Mat och maskuliniteter	18
1.3.5. Nordiska förhållanden	20
1.3.6. Mat, måltider och svenska ungdomar	21
1.4. Problemformulering	24
2. SYFTE	24
2.1. Frågeställningar	24
3. METOD	24
3.1. Kvalitativ metod	24
3.1.1. Djupintervjun som metod	25
3.1.1.1. Förtydligande om ordvalet 'djupintervju'	25
3.2. Material	26
3.3. Positionalitet	26
3.4. Etiska överväganden	27
4. GENOMFÖRANDE	28
4.1. Pilottestning av intervjun	29
4.2. Insamling av data	29
4.3. Inspelning, transkribering och redovisning	30
4.4. Analys	30

5. RESULTAT	32
Matens funktion – vara mätt och orka	32
Matens kategorisering	33
Mat för män och kvinnor	34
Den sociala måltiden	35
En social kompromiss	37
Matlagningen och hushållsarbetet – att ta ansvar	38
6. DISKUSSION	40
6.1. Metoddiskussion	41
6.2. Resultatdiskussion	43
6.2.1. Maskuliniteter	44
6.2.2. Konstruktionen av måltider och hushållsarbetets fördelning	47
7. SLUTSATS	51
REFERENSER	52
Bilaga 1	57
Bilaga 2	58

FÖRORD

Denna masteruppsats i kostvetenskap är skriven i en samhällskontext där maten väcker häftig debatt i media och där matlagningen förefaller vara något vi mer än gärna visar upp och berättar om på bloggar, Twitter och Facebook. Sällan har TV en serie debattprogram utan att maten och hälsan berörs i ett eller flera avsnitt. Detta oavsett om det handlar om skilda saker som hur vår matkonsumtion påverkar miljön, tillsatser och kemikalier i det vi äter eller hur specifika dieter vuxit fram och debatteras. Sällan saknar de större TV-kanalerna någon form av program som handlar om att få människor att bli mer hälsosamma (eller att få överviktiga människor att på mer eller mindre hälsosamma sätt bli smala), TV-utbudet kryllar av matlagningsprogram och en omistlig trend är i skrivande stund (och sedan ett par år tillbaka) program efter program med kändisar som ... äter.

Diskursen idag präglas av en omfattande variation av hyllningar av det 'nyttigaste' sättet att äta, tydliga varningar för det 'onyttiga', en romantisering av 'det naturliga' ('det var bättre förr') och en folkstorm mot den industrialiserade 'fuskmaten'. De kända kockarna blir stjärnor och våra största stjärnor blir kockar.

Kockar har traditionellt sett varit män och detsamma ser vi i många fall i TV, vi har även manliga matskribenter och vi har manliga 'dietgurus'. I skrivande stund har precis den andra säsongen av TV-programmet *Sveriges mästarkock 2012* avslutats, ett program med tre manliga stjärnkockar som jury men där vinnaren var kvinna och även hennes motståndare i finalen; rollen som mästarkock som ju traditionellt sett, i fråga om matlagning, kanske varit den enda som dominerats av männen. Runt om i landet fylls befolkningens bokhyllor upp med kokbok efter kokbok skrivna av allt från stjärnkockar till artister och skidskyttar. Maten betyder mycket och den finns överallt. Och den väcker känslor.

Utifrån en känsla för denna kontext bör även uppsatsen läsas. Min idé har vuxit fram långsamt under min utbildnings gång då det djupa – och något snäva – intresset för näringslära mer och mer sammanfogats med mitt intresse för samhällets strukturer och människans beteende. Vidare finns det – och det har länge funnits – ett intresse för de skillnader i beteende som är tydliga mellan män och kvinnor som grupp, men som svårigen låter sig förklaras enkom (eller överhuvudtaget) genom våra biologiska skillnader.

Mannens roll i köket har traditionellt sett varit i form av den exklusive kocken med hög status men det har också varit allt. Varför? Och är detta i förändring? Hur resonerar dagens unga män i den här frågan inför en framtid då de snart lämnar barndomshemmet och ansvarar för sitt eget första hushåll?

Det är de frågorna som sakta men säkert uppstått i mina tankar och till sist utmynnat i denna uppsats.

1. BAKGRUND

Människan är en biologisk varelse i behov av näring för organismens överlevnad och välmående. Vidare är hon en varelse vilken riskerar att skada sin hälsa när intaget av olika typer av näring övergår i excesser. Emellertid är mat så mycket mer än så. Den både konstruerar vår vardag och konstrueras av vår vardag, den konstruerar vår identitet, den utgör ett verktyg för att upprätthålla kulturell samhörighet och den får kulturer att mötas och dess betydelse – både vad gäller den sociala och den näringsmässiga uppfattningen – förändras med tiden (Bourdieu, 1984; Fieldhouse, 1995; Fischler 1989; Mennell, 1996; Murcott, 2003).

Mat och måltiders ansvar har varit sysslor som främst skötts av kvinnor och mannens uppgift i hemmet har dominerats av att arbeta utanför hemmet för familjens försörjning (Douglas, 1972; Douglas & Nicod, 1974; Murcott, 1982; Charles & Kerr, 1986; Charles & Kerr M, 1988). Samtidigt som maten i hemmet varit kvinnans ansvar så skriver Mennell (2006) att de bästa kockarna i Frankrike och England, paradoxalt nog, varit män samt att ju högre kockens status varit desto större har också skillnaderna mellan de manliga och de kvinnliga kockarna varit, vad gäller både antalet kockar av de olika könen och könsskillnaderna (s. 201-204).

Forskning från sent 90-tal och framåt har dock visat på tecken mot en trend att män i större utsträckning både lagar och tar ansvar för maten i hemmet (Kemmer, Anderson & Marshall 1998; Marshall & Anderson, 2002; Harnack, Story, Martinson, Neumark-Sztainer & Stang, 1998) och att unga svenska män verkar ha synen på matlagning som en självklarhet, något som även män bör ta ansvar för (Jansson, 1990; Wesslén, Abrahamsson & Fjellström, 1999).

Den forskningsfråga som jag strävat efter att utforska och förstå djupare är hur unga män – 17 till och med 18 år gamla – idag tänker om ämnen som rör mat, måltider och hushållsarbete. Min målsättning har varit att gräva djupare i deras tankar, åsikter och erfarenheter i frågan, hur detta konstrueras, och konstrueras av, dem samt att studera vilka maskuliniteter som deras berättelser gett uttryck för. Språkmässigt har deltagarna genomgående beskrivits som 'unga män' och inte i ordalag så som 'pojkar', 'grabbar' eller 'killar' då de trots allt är, eller inom kort kommer bli, juridiskt vuxna och därför även förtjänar att benämnas därefter. Detta gäller även för redogörelser av forskning på individer i samma åldersgrupper även om man i artiklarna använder sig av termer så som 'girls' och 'boys'. Vidare terminologiska begränsning är att benämna alla ej uppenbart biologiska könsaspekter¹ så som varandes en fråga om *genus*, inte kön.

1.2. Teoretiskt ramverk

Denna masteruppsats har flera teoretiska angreppsvinklar för de resultat som kommit att utmytna från den valda metodiken. Den primära ansatsen – det övergripande ramverk som konstituerat hela arbetets teoretiska utgångspunkt – är socialkonstruktionism. Vidare har jag även använt mig av genusteori för att förstå de maskuliniteter som resultaten skildrat, samt en stor samling av litteratur från det samhällsvetenskapliga studiet av mat och måltider.

1.2.1. Socialkonstruktionism

Studiens huvudsakliga ontologiska och epistemologiska utgångspunkt har tagits utifrån socialkonstruktionism. Den bygger på människans handlande och den verklighet vi verkar

¹ Med 'uppenbart' syftar jag på exempelvis reproduktiva aspekter, skillnader i muskelmassa, Y-kromosom och hormonella variationer. Jag är väl medveten om den komplicerade bilden av vad som är arv och vad som är miljö men oavsett om det skulle finnas en genetisk komponent för vad i hushållsarbetet man väljer att ta ansvaret för och föredrar att äta så är det ändå någonting som både män och kvinnor *kan* göra och inget som omöjliggörs på grund av det specifika biologiska kön som man har.

inom som konstruerad i vår sociala samtid. Den sociala konstruktionen av vår verklighet har beskrivits av Berger och Luckmann i *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge* (1966) och det är därifrån jag tagit min begynnelsepunkt. Ontologiskt förstås människan som en formbar och social varelse vars beteende inte främst – om alls – är naturgivet eller deterministiskt. Epistemologiskt handlar vår inläring av beteende och kunskap om hur den presenteras för oss i vår sociala verklighet, genom språket och den övergripande kunskapsbanken ('stock of knowledge') som finns i vår omgivning och som vi genom livet hämtar sinnesintryck från – och därmed lär oss mer – men som vi också fyller med erfarenheter – och därmed lär ut till andra. Berger och Luckmann skriver:

Humanness is socio-culturally variable. In other words, there is no human nature in the sense of biologically fixed substratum determining the variability of socio-cultural formations. There is only human nature in the sense of anthropological constants (for example, world-openness and plasticity of instinctual structure) that delimit and permit man's socio-cultural formations. But the specific shape into which this humanness is molded is determined by those socio-cultural formations and is relative to their numerous variations. While it is possible to say that man has a nature, it is more significant to say that man constructs his own nature, or more simply, that man produces himself. (s. 49)

Ovanstående citat ger en god sammanfattning av vad det socialkonstruktionistiska synsättet innebär; människan producerar sig själv i sin samtid utifrån sin biologi men är inte determinerad till den.

Individens verklighet formas, enligt Berger och Luckmann, genom tre internaliseringsfaser – socialisationer. Som individ fostras man in i samhällets allmänna kunskapsbas med semantiska fält – diskurser² – för vad som minns och glöms bort (s. 41). Genom social interaktion inom denna allmänna kunskapsbas, och kunskapsöverföring från generation till generation, ger och får individen hela tiden mer kunskap som konstruerar verkligheten inom kontexten. Dagliga handlingar, värderingar och fenomen är alltså konstruerade inom människors interaktion och stor vikt läggs vid språket. Vad vi ser som 'verkligheten' konstrueras redan från barndom och genomgår sedan konstant utveckling inom den vardagliga diskursiva socialisationsprocessen.

Det socialkonstruktionistiska synsättet utesluter inte naturlagar men det sätt dessa påverkar vårt beteende, vilket värde vi tillskriver dem, vilka namn vi sätter på dem samt hur dessa aspekter varierar mellan olika kontexter ses som sociala konstruktioner. När de beskrivs mellan människor så inträder vi i diskurs om fenomenet i fråga, vi delar alltså språk, samtalsordning och förståelse i ett givet socialt sammanhang (Gergen, 1999, s. 222).

Den första socialisationen är vad Berger och Luckmann kallar för *primär* socialisation; den socialisation som tar sin början i våra första levnadsår och där vår interaktion är begränsad till våra allra närmaste och därmed också allt vi håller för sant (Berger & Luckmann, 1966, s. 129-130). Detta inkluderar inte enbart de kognitiva kunskaperna utan även de emotionella och individen konstruerar sin identitet i interaktionen med sina signifikanta andra. Begreppet 'signifikanta andra' ('significant others') är en term som i sin begynnelse myntats av George Herbert Mead (1934) och utöver dessa människor finns även de 'generaliserade andra' ('generalized others') – även detta en term från Mead – som utgör övriga människor i samhället (Berger & Luckmann, 1966, s. 133). Våra signifikanta andra är de människor från

² Ordet diskurs används här så som den används utifrån Michel Foucaults skrifter vilka har haft en enorm genomslagskraft på samhällsvetenskaperna och humanioran. Begreppet innebär en specialiserad kunskap och samtalsordning inom ett givet sammanhang där individerna som hanterar diskursen åtskiljer sig från de som inte hanterar den. För vidare läsning om det Foucauldianska diskursbegreppet föreslås exempelvis: Foucault, M. (1971). *Orders of Discourse. Social Science Information*, 10(2), 7-30

vilka vi tar mest intryck under den primära socialisationsprocessen, de viktigaste människorna inom konstruktionen av vår sociala vardag.

Redan här vill jag ta ett litet avsteg och förtydliga synen på den primära socialisationens signifikanta andra som lite slarvigt kan förklaras som 'familjen'. Berger och Luckmann pratar mestadels, men inte enkom, om just familjen. Vad som är en familj ges ingen beskrivning och framställs därmed som något för läsaren givet. Att de inte detaljerat beskriver 'vad familjen är' anser jag förvisso vara bra men det saknas en problematisering av begreppet som sådant samt av den synbara självklarheten i att just denna grupp (vilka de nu är) utgör den viktigaste gruppen för alla under de första levnadsåren. De närmsta människorna under inledningsfasen av ett liv kan vara fosterföräldrar, 'låtsasmammor' och 'plastpappor' och andra nära stående som inte har direkta blodsband eller ingår i vad man kan anse vara en kärnfamilj³. Vad som är en familj är inte allmänt överenskommet och när folk i forskningen ombeds att berätta om sina familjer ges i princip lika många olika svar som det finns forskningsdeltagare (Levin & Trost, 1992). Vidare finns fler människor som kan vara signifikanta andra i ett barns omgivning och detta nämns bara mycket begränsat hos Berger och Luckmann. Det kan mycket väl vara så att detta faktum helt enkelt varit av så liten betydelse under 60-talet att det inte heller förtjänat mer fokus. Icke desto mindre är det av vikt i dagens moderna samhälle och därav denna lilla brasklapp. Jag har ämnat angripa mina frågeställningar utifrån Bergers och Luckmanns socialkonstruktivistiska synsätt men med en bredare syn på signifikanta andra och med ett ständigt öppet sinne för vad ordet 'familj' egentligen betytt för individen.

För att återgå till Bergers och Luckmanns beskrivning av socialisationen så vidgas emellertid vårt sociala fält med tiden och interaktioner med omgivningen blir allt mer omfattande, en period kallad för *sekundär* socialisation. Denna börjar då de generaliserade andra har etablerats och individen blir en aktiv del av ett samhälle (s. 137). Livets socialisation och utveckling präglas av rollidentiteter och symboler som konstruerar ens identitet(er) och symbolik som legitimerar en typ av värdering, beteende eller åsikt mer än någon annan (s. 99-100). Denna symbolik för beteenden och ting i vår 'bondförnuftsvärld' ('commonsense world') är ett värdefullt analysverktyg i frågan om matvanor – vad får oss att välja, välja bort, i vilka sammanhang gör vi vad och vad betyder det för oss?

Den slutgiltiga fasen för internalisering i en samhällskontext sker genom en resocialisering som inte längre innebär ett fortsatt framåtskridande utan snarare en socialisering som mer går tillbaka till den första fasen och med samma signifikanta andra som man haft i sin omgivning tidigt i livet (s. 161-162). Den sekundära socialisationens relation till dåtiden är en tolkning av den i syfte att röra sig framåt och resocialisationen *omtolkar* istället dåtiden för att leva i nuet (s. 163).

Jag har tagit min ansats i ett perspektiv med mat, måltider och hushållsansvar som konstruerat av den sociala miljön inom vilken vi fostras. Inget naturgivet⁴ där mannen genetiskt är skapad för att hantera grillen och vara mästerkock men där kvinnans genetik predisponerar henne till att lämpligen ta hand om vardagsmåltider och ha huvudsakligt köksansvar. De kontexter och diskurser som konstruerar, och konstrueras av, den vi är, vad vi tycker och hur vi tänker, formar frågeställningar och analys.

³ För att inte själv begå det misstag vilket jag kritiserar hos Berger och Luckmann definierar jag här 'kärnfamiljen' som det heterosexuella gifta paret med inomäktenskapliga barn till vilka de båda är föräldrar. Detta är inte en kärnfamilj jag själv vill argumentera för eller emot men jag gör definitionen för diskussionens skull. För en feministisk kritik av idén om den ideala kärnfamiljen – och de konsekvenser som forskaren menar att detta ideal medför i ett samhällsperspektiv – föreslås Collins, P.H. (1998). It's All in the Family: Intersections of Gender, Race, and Nation. *Hypatia*, 13(3), 62-82

⁴ Åtminstone inte primärt, även om det vore absurt av mig att döma ut genetiskt arv som (helt eller delvis) varandes en förklaringsmodell.

1.2.1.1. Mat och måltider som sociala konstruktioner

Vilka belägg finns för att se på hur, vad, när, med vilka och varför vi äter, och inte äter, som socialt konstruerat och inte bara en fråga om biologi? Den frågan kan bemötas genom att först ta utgångspunkten i människan som biologisk varelse med en genuppsättning som i allt väsentligt är densamma idag som hos våra förfäder på stenåldern. När vi utgår från detta kan vi också utgå ifrån antagandet att den mänskliga organismen är i behov av samma makro- och mikronutrienter som den alltid har varit i behov av, att vi svälter om vi inte äter samt att vi går upp i vikt om vårt intag av energi överstiger det som våra kroppar förbrukar. Om det nu vore så att människan enbart är en biologisk varelse – helt och hållet fri i sina val och utan påverkan av andra människor och/eller övergripande samhällsstrukturer – skulle då inte valet av mat enbart syfta till att äta för maximal fysisk hälsa och överlevnad utifrån givna förutsättningar? Det kan vi aldrig ge svar på. Emellertid kan vi studera hur matvanor skiljer sig mellan befolkningar och se att de kulturella skillnaderna är tydliga. Det gäller dels mellan länder och kontinenter – där man förvisso skulle kunna förklara skillnaderna på grund av det enkla faktum att man har tillgång till olika råvaror – men även inom länder i olika regioner – med tillgång till samma råvaror – och under olika tidsepoker finns skillnader (Brittin, 2010). Vi vet också att matvanor förefaller skilja mellan olika samhällsgrupper vilket påvisats av, bland andra, Pierre Bourdieu som myntat begreppet *habitus* (Bourdieu, 1984). Habitus kan beskrivas som en ansamling normer och oskrivna regler som skapas inom en klass i syfte att avskilja sig från andra samhällsklasser. Ett verktyg för människan att skapa sig en distinktion från andra människor i ett samhälle genom markörer så som konst, musiksmak, kläder och även matvanor. Bourdieu fann bland annat att den 'tyngre' maten med mer fett och salt var att föredra i lägre klasser och 'lättare' mat observerades vara att föredra i högre utsträckning bland människor högre upp på samhällsstegen (s. 190). Detta fenomen förklaras delvis genom de olika klassernas syn på mat som antingen mer stärkande och energirik för det hårda kroppsliga arbetet och därmed en viktig energikälla för en arbetande (mans)kropp. Maten beskrivs vidare som det verktyg med vilket klassen förkroppsligas och kroppen materialiserar smaken för en variation av klasstillhörigheter.

Den socioekonomiska förklaringsmodellen till olika matvanor har även i epidemiologisk forskning visat sig korrelera med hälsorelaterade levnadsvanor. Kopplingen mellan metabol sjuklighet och övervikt påvisas bland båda könen men förefaller mer tydlig, och med mer konsekventa resultat, för kvinnor än för män (Khalat, Jusot & Ville I, 2009; Senese, Almeida, Fath, Smith & Loucks, 2009; Gustafsson, Persson, Hammarström, 2011). Sambandet mellan lägre socioekonomisk status och högre prevalens av övervikt och överviktsrelaterad sjuklighet är dessutom omvänt i mindre utvecklade länder, den rikare befolkningen är i de länderna också fetare (McLaren, 2007).

Hur matvanor och kroppsformer symboliserar identitet och klasstrukturer – vilket Bourdieu alltså identifierade redan i 1900-talets mitt bland den franska befolkningen – genomsyrar således både medicinsk och samhällsvetenskaplig forskning. Vidare finns omfattande dokumentering av matkulturer över etniciteter och religioner som, vill jag hävda, stärker tesen om idén av mat och måltider som konstruerat av den sociala kontext inom vilken människan växer upp och verkar. Samt den sociala kontext inom vilken individen *vill*, och strävar efter, att befinna sig i och verka inom.

I andra upplagan av boken *Food and nutrition. Customs and culture* (Fieldhouse, 1995) utvecklar Paul Fieldhouse Bergers och Luckmanns koncept av socialiseringsperioderna och applicerar dem till det kostvetenskapliga fältet (s. 3-4). Han beskriver hur matvanor lärs in och inkorporeras hos individen i ett tidigt skede av livscykelns genom interaktionen med den

allra närmaste sociala kontexten vilken då oftast – men inte alltid – utgörs av familjen. Som ett litet barn föreligger en fullständig beroendesituation till ens närmaste som helt eliminerar möjligheten att välja mellan olika alternativ eller att på egen hand ordna mat. Den mat som erbjuds är den maten barnet får. Vidare social utveckling ökar vanor och preferenser för mat och måltider och individens matrelaterade beteende.

Barndomen och ungdomen präglas av konstanta influenser från olika håll – nya vänner, vänners vänner, vänners föräldrar, andra vuxna, media med mera – vilket leder till en konstant socialisationsutveckling. Vi är nu inne i den sekundära socialisationen där matval och måltidsvanor inte längre är begränsade för vad individen tar ifrån sina absolut närmaste. Det är även här som mat och måltider börjar bli det verktyg för individualitet och differentiering från grupper av människor som sedan blir mer och mer tydligt ju mer åren går inom den sekundära socialisationsfasen (s. 3-4).

Utöver den specifika appliceringen på matvanor så skiljer sig även Fieldhouse från Berger och Luckmann genom att han lägger mer fokus vid resocialisationen än vad de gör. Nu har individen blivit gammal, enligt Fieldhouses beskrivning, och matvanornas utveckling är mycket begränsad. Den bygger dels på vad vederbörande har möjlighet att få – exempelvis inom en institution eller på grund av oförmåga att handla mat på olika platser – men också utifrån vederbörandes egna önskemål om mat. Här är inte längre vanorna i stor omformning som under den sekundära socialisationen utan tenderar snarare att gå tillbaka till vad som känns tryggt och vad man tyckte om tidigt i livet. Spannet av preferenser och vanor inskränks här till att återigen motsvara de samma från ens tidiga liv, mat- och måltidsvanorna resocialiseras (s. 5). Jag vill även utveckla resonemanget om resocialisationen till en fråga om yngre åldrar men där en omläring eller nyinläring blir ett krav av olika anledningar. Exempelvis då man drabbas av typ 1 diabetes i ung ålder eller när en livsmedelsallergi och/eller livsmedelsintolerans utvecklas och vederbörande därför plötsligt tvingas till ett mer inskränkt ätbeteende och därmed i mindre utsträckning har möjligheten att utveckla detta tillsammans med sina signifikanta andra. Dessa krav på nya vanor leder alltså oundvikligen till en typ av resocialisation trots att individen ännu är ung.

En strikt strukturalistisk syn på matvanor bör dock ifrågasättas och görs så av Mennell (1996) som menar att, bland annat, Bourdieu har en förenklad syn på matvanor som enbart formade av en enkel struktur och där Bourdieu på ett simplificerat sätt pekar på klassen som en enskild faktor utan att ta hänsyn till den multifaktoriella bild som styr vad vi äter och inte äter (s. 12-14). Denna kritik följs sedan upp med Mennells egna utgångspunkt om ett utvecklingsbaserat angreppssätt som genom forskning som även inbegriper hur den historiska dimensionen kan kartlägga hur matvanor och preferenser utvecklas över tid och vilka faktorer som gör vissa grupper eller viss typ av maträtter och livsmedel mer öppna för förändring än andra (s. 14-19). Även om Bourdieus arbete och hans habitusbegrepp bidrar till förståelsen av smakens symbolik (oavsett mat, kläder eller musik) så instämmer jag i Mennells kritik och vill mena att Bourdieus bild är för smal – men därmed inte felaktig. Denna uppsats har efter detta övervägande kommit att angripa frågeställningarna mer i likhet med Mennells utvecklingsbaserade syn på mat, måltider och hushållsarbete. En utgångspunkt om mat, måltider och hushållsarbete som konstruerat inom samhällstrukturen men dock inte som förklarad av en enda struktur (så som enbart klass, enbart genus, enbart etnicitet etc.) och inte heller som determinerat till att följa strukturen.

Bortsett från hur matens och måltidernas sociala konstruktion tar sitt uttryck genom att formas av – och även *forma* – klasstillhörighet, statusmarkörer, kultur, etnicitet och individualitet spelar även genus och ålder stor roll. Åldern har berörts i korthet men kommer, likväl som genusaspekten, ytterligare beröras längre fram i arbetet.

1.2.2. Ett genusperspektiv

Då uppsatsen riktar sig enbart mot unga män och berör ämnen som historiskt sett dels har karaktäriserats av en tydlig arbets- och ansvarsfördelning mellan män och kvinnor, samt att män och kvinnor traditionellt sett har ätit – och än idag äter – väldigt olika, så har analysen kommit att i mer detalj kretsa kring genusaspekten av maten, måltiderna och hushållsarbetet. Som min litteraturöversikt visar (se senare avdelning 'En översikt av litteraturen') så är synen på vem som äter och lagar vad – samt hur och när – fenomen som har varit tydligt delade mellan män och kvinnor men som även förefaller genomgå förändringar. Jag har därför strävat efter att gå djupare i frågan om hur mina deltagare sett på manligt och kvinnligt samt hur de själva agerat och beskrivit sin vardag i de här frågorna. Detta har sedan analyserats ur ett teoretiskt perspektiv om maskuliniteter utifrån genusforskaren Raewyn Connell⁵ och lyfts fram i uppsatsens diskussionsdel.

1.2.2.1. Maskuliniteter

Maskulinitetsforskningen är ett av genusvetenskapens många områden som alltså specifikt riktar in sig på män och problematiserar det som traditionellt ansetts 'manligt' – hur man till exempel har sett på frågan om vad det är att vara 'en riktig man'. Och här är Connell den kanske mest inflytelserika forskaren.

Inledningsvis i Connells bok *Masculinities* (2005) riktas en kritik mot den ensidiga bild av en maskulinitet som han funnit beskriven inom vetenskapliga diskursen under 1900-talet; den psykologiska modellen som främst kan härledas till Freud, den socialpsykologiska förklaringen av 'könsroll', samt vad man fram tills dess hade beskrivit inom antropologin och sociologin (s. 6-7). Connell menar att det som ansetts vara 'det manliga' inte bara uttrycks genom att ha ett specifikt organ (en penis) utan i mannens hela uttryck, till stor del kommunicerat i form av sport och tävling och där oförmåga till sport och fysiskt krävande aktivitet – genom exempelvis skada eller handikapp – inte bara påverkar kroppen utan hela manligheten (s. 54).

Det Connell kritiserar och utvecklar är just denna förenklade bild av det maskulina som varandes en enda idealbild av mannen, en idealbild som nästan ingen lever upp till. Män som utgör den förenklade bilden av maskulinitet – så som varandes i en dikotomis motsatsförhållande till en lika enfaldig bild av femininitet – exemplifieras i John Wayne, Humphrey Bogart och Clint Eastwood (s. 70). Som utveckling av denna idealbild ser Connell på det maskulina som något föränderligt och individuellt varierande. Det handlar alltså inte om manligt och maskulint beteende utan om maskuliniteter där pluralformen är central.

Det mansidealet som utgör 'maskulinitet' – enligt den singulara formen av begreppet ('könsrollen') – benämner Connell som *hegemonisk maskulinitet* (hegemonic); den dominerande maskulinitetsformen som i samhället syns i toppen av de stora företagen, inom militären och i den politiska toppen (s. 77-78). Det är deras makt och auktoritet som markerar hegemonin men den hegemonin är inte orubblig och kan både utmanas och rämnas av så väl nya mansideal som av kvinnor.

Nästa kategori av maskulinitet är *underordnad maskulinitet* (subordinated); den homosexuelle mannen och/eller män med attribut som traditionellt sett ansetts feminina eller helt enkelt väldigt avvikande från den hegemoniska maskulinitetens attribut (s. 78-79). Den

⁵Även känd som Robert William Connell och i litteraturen ofta refererad till som R.W. Connell.

här gruppen stängs ute från det hegemoniska idealet och bemöts med glåpord som anspelar på töntighet, fjollighet, nördighet med mera.

Connells tredje kategori utgörs av en *delaktig maskulinitet* (complicit); den stora majoriteten av män som inte själva tillhör den hegemoniska minoriteten men som ändå drar nytta av den genom att på mikronivå ha fördel i livet framför kvinnor och underordnade maskuliniteter genom exempelvis fördelningen av hushållsarbete (s. 79-80).

Slutligen presenterar Connell en fjärde kategori, den *marginaliserade maskuliniteten* (marginalized); en intersektionell syn på maskuliniteten som påverkad av faktorer som etnicitet och klass där man i en marginaliserad samhällsgrupp automatiskt hamnar utanför hegemonin men ändå kan ta sig dit upp under vissa förutsättningar – exemplifierat som den svarte idrottsstjärnan som genom idrottsresultaten skapar sig en position som den hegemoniska idealmannen (s. 80-81). Den marginaliserade maskuliniteten är alltså inte utesluten från den hegemoniska men det krävs desto mer för att män i denna grupp ska 'förtjäna' sin position.

Connell har varit verksam i Oceanien och USA och analysen av maskuliniteter är därmed präglad av dessa områdens förhållanden vilket tydliggörs både genom hans övergripande samhällsanalys men även genom hans konkreta exempel. Emellertid har syftet aldrig varit att okritiskt använda hans presenterade maskulinitetskategorier utan att snarare använda Connells angreppssätt på frågan om 'manligt' så som en fråga om multipla maskuliniteter med möjlighet till förändring. Jag har tvingats vara öppen för att kanske inte alls se Connells mönster i den studerade kontexten – unga svenska män på en liten ort – samt att jag har nödgats omvandla dem specifikt till det mat- och måltidsrelaterade sammanhanget snarare än som en allmän samhällsanalys. Ett viktigt påpekande är även att jag i den här uppsatsen endast använt *Masculinities* som ett teoretiskt verktyg just utifrån den breda synen på maskuliniteter i plural och inte utifrån övriga resonemang och åsikter som Connell redogör för i boken. Kritik bör således inte riktas mot uppsatsen baserat på andra delar i Connells resonemang även om de förekommer i samma bok. Jag gör inte anspråk på att bokstavstroget hålla med i varje ord och min analys har inte baserats på mer än maskulinitetsbegreppen som sådana.

1.2.3. Teoretiska avgränsningar

Då min studie är av kvalitativt slag med syfte att gå in på djupet av ett mycket begränsat urval av deltagare blir resultatets generaliserbarhet per automatik begränsat även det (se metoddelen för djupare redogörelse). Jag har ämnat studera genusstrukturerna och åldersperspektivet men inte analyserat utifrån aspekter så som klass, etnicitet eller religion. Vidare har ingen möjlighet getts till diskussion om regionala olikheter, olikheter mellan könen eller olikheter mellan åldrar. Mitt urval består av enbart unga män som alla inryms i ett smalt åldersspann (17 till och med 18 år gamla) och som under datainsamlingsperioden bott och/eller studerat på samma mellansvenska landsbygdsort. Inom denna ram har därför även mina fynd analyserats och tolkats.

Vidare har jag tagit min utgångspunkt i att de två könen (man och kvinna) är naturgivna. Då min forskningsansats förutsätter genusstrukturer – samt maten, måltiderna och hushållsytorna som sådana – som socialt konstruerade så har min diskussion inte berört frågan om huruvida även könet är socialt konstruerat. Connell hävdar just detta och det gör även en av de mest inflytelserika akademikerna inom queerteori, Judith Butler (2007, s. 55-57). Frågan om huruvida *man* och *kvinna* är ett naturgivet faktum eller även det konstruerat – på samma sätt som uppsatsens utgångspunkt är en social konstruktion av 'manligt' och 'kvinnligt' – går bortom mitt undersökningsområde. Således har jag benämnt mina deltagare som unga män och därigenom tillskrivit dem ett kön trots min medvetenhet om att detta inte låter sig göras utan kritik inom dagens samhällsvetenskapliga genusdiskurs. Jag finner dock

inte att den diskussionen förgyller frågan om matvanor och hushållsarbete då fenomenen existerar oavsett könets naturlighet eller sociala konstruktion. För att förtydliga ytterligare så är det alltså min övertygelse att de skillnaderna som finns beskrivna i litteraturen finns oavsett om vi bara ser till enstaka individer – fullständigt dekonstruerade från alla sina attribut – eller om vi benämner vissa av dem som pojkar/killar/män och vissa andra som flickor/tjejer/kvinnor.

Sist men inte minst har inte uppsatsen syftat till att förklara eller analysera matvanor specifikt. Jag har alltså inte intresserat mig för vad deltagarna ätit ur näringssynpunkt som om det har ett egenvärde i sig. Vad de ätit berörs men har analyserats utifrån maskuliniteter och sociala konstruktioner. Vad som enligt deltagaren ansetts vara 'nyttig' eller 'onyttig' mat (om nu vederbörande ens tänkt på mat i de termerna) har setts som korrekt per definition då detta varit vederbörandes uppfattning. Jag har alltså haft som syfte att förstå om mina deltagare i sin syn på mat och måltider är *påverkade* av hälsodiskursen men jag har för egen del inte värderat i vilken mån det föreligger vetenskaplig evidens för eller emot deras eventuella uppfattningar om 'nyttigt'/'onyttigt' eller i vilken mån deras matvanor kan anses vara hälsosamma eller ohälsosamma för dem.

1.3. En översikt av litteraturen

Följande teoriavdelning syftar till att ge en bredare bild av forskning kring de samhällsvetenskapliga aspekterna av mat, måltider och hushållsarbete som genomförts under 1900-talet och fram tills idag.

Jag har delat upp denna avdelning i en del om mat och identitet, en del om begreppet 'proper meal' en om begreppet 'commensality' och en del om maten ur genusperspektiv med en specifik underrubrik för mat och maskuliniteter. All denna forskning är internationell och därefter begränsas litteraturgenomgången till studier från de nordiska länderna för att slutligen beröra forskning på ungdomar och unga vuxna från Sverige.

Litteraturbasen har varit mitt verktyg för att skapa en bild av hur fenomen har observerats i andra geografiska och historiska kontexter men därmed inte sagt att det samma skulle komma att visa sig i denna uppsats. Litteraturen har också varit ett verktyg för att i någon mån strukturera upp vad jag velat utforska och vilka vetenskapliga tomrum jag funnit vara i behov av utfyllnad. Utan vetskap om vad som *finns* har vi ju heller ingen vetskap om vad som saknas.

1.3.1. Mat, måltider och identitet

Samhällsvetenskaplig forskning beskriver mat och måltider som en viktig och stor del i vårt sociala liv och hur maten som verktyg inte bara formas av oss människor utan även av hur vi genom våra matval formar vår egen identitet (Bourdieu, 1984; Fischler 1989). Matens betydelse som markör för den identitet människan vill skapa förefaller vara så stark att den även överstiger vad som kan anses vara hälsosamt – eller till och med mikrobiologiskt säkert – och utgör därmed en delförklaring i den diskrepans man ser mellan experters råd och rekommendationer kontra faktiskt beteende (Murcott, 2003). Vi identifierar inte bara oss själva genom mat utan betecknar även andra människors etnicitet utifrån deras matkultur (Mennell, Murcott & van Otterloo, 1994, s. 117).

2002 genomförde Bisogni och medarbetare 17 djupintervjuer med amerikaner från medelklassen i syfte att studera deras matrelaterade identiteter (Bisogni, Connors, Devine & Sobal, 2002). Med ett socialkonstruktivistiskt perspektiv visade deras intervjuer att människor hade en klar uppfattning om vem de är som 'matperson' ('food person'). Identiteter så som att se sig själv som en 'petig ätare' ('picky eater') eller en 'person som äter allt' ('person who

would eat anything') förekom och tillskrevs dessutom olika värde. Negativa attityder uppvisades gentemot petighet med maten men att äta allt värderades snarare positivt. Andra matrelaterade identiteter uttrycktes i form av specifika maträtter och livsmedel som föredrogs, exempelvis genom att se sig som en 'kött och potatiskille' ('meat and potatoes guy'). Studien fann fler identitetsformer än så och i vissa fall föreföll en identitet komma i konflikt med övriga familjens preferenser vilket innebar att deltagare fick kompromissa mellan sin matrelaterade identitet och vad som accepterades av övriga i hushållet. En man i studien beskrev exempelvis hur han såg sig själv som en man av sofistikerad smak men fick hålla tillbaka den identiteten då den inte var kompatibel med vad barnen ville äta (Bisogni et al., 2002).

1.3.2. 'A proper meal' – att äta 'riktig mat'

De första forskarna att beskriva begreppet 'en riktig måltid' ('a proper meal') var Douglas och Nicod under 70-talet (Douglas, 1972; Douglas & Nicod, 1974). Genom fältstudier av brittiska hem observerades en tydlig måltidsstruktur där viss typ av mat lämpades för en viss typ av tillfälle med en typisk middag i form av kött, kokt potatis, en grön grönsak och sås. Även ett annat begrepp, numera välkänt inom det samhällsvetenskapliga fältet av kostvetenskapen, 'Meat and two Veg' myntades här och åsyftade alltså den traditionellt mycket viktiga engelska standardmiddagen som alltid lagades av kvinnan i hushållet och där mannen enbart stod för familjens ekonomiska försörjning (Douglas & Nicod, 1974).

Anne Murcott studerade sedan samma fenomen bland kvinnor i Wales och såg här att samma traditioner ägde rum och i likhet med vad Douglas och Nicod redan observerat på 70-talet så var kvinnan den som stod för köksarbetet och mannen den som försörjde hushållet (Murcott, 1982). Även den riktiga måltiden var den samma med färskt kött så som lamm eller fläskstek, kokt potatis (all annan form av potatis var utesluten), en grön grönsak (exempelvis gröna ärter eller brysselkål) samt sås. Just såsen beskrevs extra ingående och tillskrevs mycket stor betydelse som en nyckelkomponent i måltiden. Utan såsen var det ingen fullständig måltid och såsen hälldes alltid på sist som en närmast rituell avrundning innan man började äta. Det var alltid middagen på vardagskvällar och/eller söndagar som såg ut på det här viset och på andra tidpunkter åts andra saker som var uteslutet under familjemiddagen, exempelvis processat kött i form av korb eller potatis i form av pommes frites. Den här indelningen av kött i hierarkier var något som upprepats från tidigare arbete av Charles och Kerr (1988) som observerade hur kvinnor delade in kött i statushierarkier med hög status för exempelvis stek och kotlett, medelhög status för exempelvis färs och organ (njure, lever med mera) och längst ner i hierarkin hamnade köttprodukter så som korb och hamburgare vilket ansågs vara uteslutet i en riktig måltid (s. 78).

Nyare studier om konceptet 'den riktiga måltiden' har sedan dess gett en något förändrad bild där synen på mat breddats. I en annan brittisk studie intervjuades 22 skotska par tre månader före dess att de gifte sig och/eller flyttade ihop samt återigen tre månader efter det för att se hur matvanorna eventuellt hade förändrats (Kemmer, Anderson & Marshall, 1998). Vikten av att äta ett lagat mål mat visade sig även mestadels influerat av mannen och kvinnorna beskrev hur de som singlar/särboende lika gärna kunde nöja sig med något enkelt snack på kvällen. Männen åt däremot alltid ett varmt mål mat även när de bodde ensamma och om de inte orkade laga mat så var en färdigrätt mer 'riktig mat' än att småäta lite av det ena eller det andra vilket kvinnorna gjorde i större utsträckning.

Utifrån det materialet publicerades ytterligare en artikel som specifikt tittade på hur 'the proper meal' såg ut hos de här paren (Marshall & Anderson, 2002). Middagen visade sig inte längre vara i linje med den klassiskt brittiska 'Meat and two Veg'-måltiden utan kunde numera bestå av dels andra maträtter, inspirerat av andra matkulturer, men även hämtmat och

färdigrätter. Men trots skillnaderna på detaljnivå kvarstod tankarna om vad som är 'riktig mat'. Den riktiga måltidens värde föreföll alltså dels vara präglad av en genusrelaterad fördelning – viktigare för män – samt av en socialt konstruerad mening i form av de specifika ingredienserna och rätterna som förändrats i takt med samhällsutvecklingen.

1.3.3. 'Commensality' – att äta tillsammans

I det engelska språket finns termen 'commensality' som betecknar fenomenet om måltiden som delas mellan människor och äts tillsammans som en social aktivitet. Synen på mat som en 'riktig måltid' eller inte – även om maten i detalj förändrats väldigt – verkar som sagt kvarstå och det gäller även det symboliska värdet av den varma middagen som äts tillsammans på kvällen vilken fungerar som ett verktyg för sammanhållning mellan par och inom familjer. Det är i alla fall så som det förefaller vara utifrån kvalitativa data från Storbritannien (Kemmer et al., 1998; Marshall & Anderson, 2002). De studierna berör emellertid en tämligen kort tidsperiod och detta kanske skulle kunna tänkas ändra sig med tiden. Icke desto mindre har man sett i en australiensisk studie från 1988 att maten tillsammans inom paret visserligen dalade under tiden man levde ihop men att man ändå gick från i genomsnitt 14,5 måltider i veckan tillsammans, under den tidiga perioden av äktenskapet, till 12 måltider tillsammans i veckan efter två års äktenskap (Craig & Truswell, 1988). Och trots det lägre antalet totala måltider tillsammans kvarstod även middagen som en måltid man delar.

Synen på 'commensality' som något högt värderat och eftersträvansvärt beskrevs även i ett urval av 20 amerikanska par som varit gifta i ett år (Sobal, Bove & Rauschenbach, 2002). Deltagarna förknippade också den ensamma måltiden med negativa känslor och beskrev en 'commensal independence' – en självständighet i måltidsgemenskapen – när man exempelvis åt med vänner utan sin partner. De hade även positiva känslor och värderingar inför konceptet om familjemåltiden som följt dem från deras egen uppväxt och som de nu ville föra vidare i sin nya relation och framtida familj.

Studierna är genomgående av kvalitativt slag så trots deras tydligt upprepade mönster – både över tid och över landsgränser – så bör läsaren vara försiktig med slutsatser om resultatens generaliserbarhet. Deltagarna kan mycket väl vara biased av den enkla anledningen att de har ett intresse för mat och måltider och därför också ställer upp i forskning på just det området. Men samtidigt som urvalen inte är representativa är det en typ av information som svårligen låter sig fångas i frågeformulär och här måste man som forskare överväga den ena metodkategorin mot den andra baserat på vad vederbörande söker.

Bortsett från ett potentiellt bias av deltagare är även underlaget på ungdomar relativt dåligt. I de tidigare refererade studierna finns små underlag av 19-åringar (Kemmer et al., 1998; Marshall & Anderson, 2002) men den absoluta majoriteten är äldre än så. I en studie från Minnesota använde man fokusgrupper som metod för att studera hur ungdomar i 7th och 10th grade⁶ tänker om mat, måltider och hushållsarbete (Neumark-Sztainer, Story, Ackard, Moe & Perry, 2000). Urvalet var varierat med avseende på etniciteter och det var både killar och tjejer från båda åldersgrupperna med, även om det var en skev fördelning med flest tjejer – 48 tjejer och 27 killar i 7th grade samt 38 tjejer och 28 killar i 10th grade. Familjemåltiden var något som prioriterades för vissa deltagare men ofta gick den inte ihop med familjens olika scheman. Det fanns även en tendens hos den äldre gruppen att eftersträva en självständighet och inte alltid vilja äta med sina föräldrar. De flesta nämnde mamman som ansvarig för maten men flera hävdade ändå att de hjälpte till hemma. Pojkarna deltog till viss grad med

⁶ Motsvarande sjunde klass och första året på gymnasiet i Sverige.

matlagning och om ingen mat fanns färdig så tog de någonting och åt framför TV:n. Att inte äta alls om mat inte fanns tillgängligt var således inget alternativ för pojkar.

1.3.4. Genusstrukturer i mat och måltider

Man kan i vissa av de ovan refererade studierna ana en viss trend mot att inte bara måltidernas sammansättning är i förändring utan att även hushållsarbetets arbetsfördelning mellan män och kvinnor, till viss del, är i förändring den också. Även om den i stort är densamma.

I studien med de 22 skotska paren var det inte bara måltidernas detaljer med avseende på livsmedel som hade förändrats i jämförelse med äldre forskningsresultat utan även fördelningen av hushållsarbete (Kemmer et al., 1998; Marshall & Anderson, 2002).

Kvinnorna stod ännu för merparten av matlagning och matinköp men i sju av paren påstods ansvaret vara delat och i två par hade mannen huvudansvar. Vidare fanns inte längre någon uppdelning av kvinnan som hemmafru och mannen som försörjare. Männen roll var, å ena sidan, inte alls lika tydligt inriktad på enbart försörjningsarbete och kvinnornas roll var, å andra sidan, mindre entydigt inriktad på ansvaret för hushållsarbetet samtidigt som även kvinnorna arbetade och utbildade sig.

Ytterligare en amerikansk studie pekar i den riktningen då man i en undersökning av 1204 personer såg att 23 procent, 36 procent och 27 procent av männen delade ansvar för planering, matinköp respektive förberedelser (Harnack, Story, Martinson, Neumark-Sztainer & Stang, 1998). Motsvarande för kvinnor var 93 procent, 88 procent samt 90 procent för uppgifterna nämnda i samma ordning. Män i de yngre åldersgrupperna deltog mer i måltidsplanering och detsamma gällde för män med låg lön. I hushåll där kvinnan jobbade heltid var sannolikheten att mannen deltog i måltidsplanering dubbelt så stor jämfört med hushåll där kvinnan inte arbetade och det var en femfaldigt ökad sannolikhet för män att delta i matplanering i hushåll med enbart två medlemmar jämfört med ett hushåll med fyra. Män från hushåll med enbart två personer och med lägre lön var även mer troliga att delta i inhandlandet av mat, men här sågs ingen skillnad beroende på åldrar och kvinnornas sysselsättning. Dominansen för både inköp, planering och förberedelser var stor bland kvinnorna även där men studien visar ändå på resultat som pekar på en förändring jämfört med äldre studier. Dessutom är detta en kvantitativ studie som ändå ger ett visst dataunderlag mer än ett fåtal intervjuer och dessutom är det data från ett brett spann av människor med avseende på sysselsättning, ålder och ekonomi. Således finns även en viss kvantitativ – och följaktligen mer representativ – bas till stöd för att de genusrelaterade strukturerna i köket är i förändring. Åtminstone i USA. Samtidigt bör siffrorna ses som just en *antydning* till förändring och man bör inte glömma bort att det fortfarande var stora skillnader. Men man bör också vara kritisk mot det faktum att insamlingen av data gjorts från den personen som ansåg sig ha huvudansvaret vilket kan innebära att männens deltagande underrapporterats. Vi vet också från studien av ungdomar i Minnesota att vissa amerikanska pojkar verkar hjälpa till hemma och verkar kunna ordna sin egen mat när så behövs (Neumark-Sztainer et al., 2000). Så kanske skulle det kunna finnas en kunskap och/eller ett ansvarstagande bland män som bara inte låter sig fångas helt med denna metod (Harnack et al, 1998).

I boken *The Nation's Diet – The Social Science of Food Choice* (Murcott, 1998) presenteras en rad undersökningar av forskare från vitt skilda områden inom samhällsvetenskapen så som socialantropologi, sociologi, ekonomi, psykologi och kulturgeografi och sammantaget redovisar därför boken flera angreppssätt för att beskriva påverkansfaktorer av hur vi väljer vår mat.

Här finns bland annat en studie där man tittat på hur man i Lewisham, England, och i Newport, Wales, väljer vad man äter och handlar varpå forskarna även analyserat utifrån

aspekterna kön, ålder, etnicitet och socioekonomi (Caplan, Keane, Willetts & Williams, 1998). Djupintervjuer kombinerades med kvantitativa data i form av kostregistrering samt kategoriska data för socioekonomi, utbildning, hushållets sammansättning, ålder och etnicitet. Vidare kombinerades intervjuerna med ytterligare kvalitativa data från deltagande observation. Arbetsfördelningen så väl som matvanorna visade sig annorlunda mellan könen och likaså attityden om vem som behöver äta hur. En attityd om att män behöver mer mat föreföll tydlig och detta oavsett mannens och kvinnans vardagliga sysselsättning. Kopplingen mellan kvinnans fysiskt aktiva arbete i hemmet och mannens stillasittande arbete *utanför* gjordes inte utan behovet av mat baserades på idéer om vilket kön som behöver mest. Kvinnor var oftare vegetarianer, åt mer frukt och grönsaker och de rapporterade i större utsträckning restriktivt ätande i estetiskt syfte (Caplan et al., s. 173-174). Studien erbjuder ytterligare stöd för de genusstrukturer som så ofta kunnat påvisas i det samhällsvetenskapliga studiet av människors matvanor men vidare kompliceras även bilden av ett bredare synsätt som inkluderar socioekonomi, ålder och etnicitet. Här bör läsaren förhålla sig kritisk till att enbart observera de strukturer som kan härledas till kön och genus då flera faktorer utan tvivel inverkar på matval. Att mannens roll i köket tycks vara i förändring kan å ena sidan vara en fråga om genusroller som mer och mer breddade men det kan också vara en konsekvens av att maten som symbol 'avkönats' vilket ger mannen möjlighet att delta utan att för den delen tumma på sin manliga identitet. Det blir således en fråga om hönan eller ägget – mansrollens förändring avspeglad i ett större ansvarstagande i köket eller en förändring i köksarbetets symbolik avspeglad i ett större ansvarstagande från mannen?

1.3.4.1. Mat och maskuliniteter

Mycket finns skrivet om *vad* män äter och inte äter, och vad de tar ansvar för och inte tar ansvar för i hushållsarbetet, men desto mindre finns om *varför*. Och som en del i de övergripande genusstrukturerna bör inte bara skillnaderna mellan män och kvinnor identifieras och deskriptivt vederläggas. En reflektion behöver även göras för huruvida detta är en fråga om allmänt manlig dominans eller om bilden kan göras mer komplex genom den bredare bilden av maskuliniteter i plural.

En artikel från 2006 tar ett historiskt perspektiv på mäns matvanor och studerar hur män åt (och kanske i ännu högre grad *drack*) i två olika geografiska och historiska kontexter; karibiska sjörövare under 1600-talet och amerikanska guldgrävare under slutet av 1840-talet (Wilk & Hintlian, 2006). De här två grupperna kom från olika delar av världen, och således från helt olika matkulturer, och de hade en sak gemensamt; att de var grupper enbart bestående av män, alltså utan kvinnor att ordna maten åt dem.

Denna artikel är mycket intressant då den dels representerar en mytologiserad bild av mannen, närmast en hjältebild; guldvaskaren i USA och piraten i Karibien. Dessutom ger den en bild av tämligen lika beteenden även om tillgången på mat kunde variera grupperna emellan. Men ett frosseri i fet mat – ju fetare mat desto bättre –, gärna massor av kött, plundringar, våld och stora mängder sprit var gemensamt och dessa beteenden är intressanta att reflektera över vid studiet av mäns konsumtionsvanor och beteenden ända till dags dato. Vad i maten symboliserar maskuliniteten? Och är det den maskulina identiteten som håller mannen från köket snarare än hans makt över kvinnan? Eller en kombination av dem?

Sobal (2006) diskuterar ämnet kött och köttätandets förändring i äktenskapet ur både det singulära och det multipla maskulinitetsperspektivet, det vill säga dikotomin manligt-kvinnligt och de olika maskuliniteterna som Connell pratar om. Köttet som symbol kommunicerar maskulinitet och manliga ritualer, män ser ofta en måltid som otillräcklig om den saknar kött och mannen är företrädesvis den som sköter grillen. Hur köttet symboliserar

jakt, erövring och dominans nämns som möjliga förklaringar till varför det anses vara 'manlig mat' och varför män också i högre grad äter kött och i lägre utsträckning äter grönsaker och frukt – något som redan Bourdieu (1984, s. 192) och Charles och Kerr (1988, s. 77-79) visat under 1900-talet i franska respektive brittiska hem. Vidare menar Sobal att mindre köttätande – och, i sin ytterlighet, vegetarianism – undertrycker maskuliniteten vilket även anpassningen till ett parförhållande – och, i ännu högre grad, en barnfamilj – leder till då även det 'maskulina köttätandet' förändras (Sobal, 2006, s. 140-142). Med Connells multipla maskulinitetsperspektiv ser Sobal flera köttrelaterade maskuliniteter. Han nämner 'den starke mannen' för vilken köttätandet är ett sätt att bli större, starkare och mer konkurrenskraftig, 'den hälsomedvetne' mannen som snarare funderar ett steg längre och undviker kött i excesser med hänsyn till den långsiktiga hälsan, 'den rike mannen' där köttet är den statussymbolen som redan diskuterats utifrån Bourdieus habitusbegrepp, 'den känslige mannen' som anpassar sitt köttätande av hänsyn till djur och medmänniskor med flera (s. 146-147). På samma sätt som med köttätandet uttrycks olika maskuliniteter i hur beteendet påverkas av familjen och parförhållandet (s. 149).

Sobals artikel spinner vidare på bilden av det traditionellt manliga ätandet i form av köttfrosseri – gärna tillagat över eld – som alltså redan observerats bland 1600-talets sjörövare i Karibien och sena 1840-talets amerikanska guldgrävare (Wilk & Hintlian, 2006). Emellertid är den singulära maskuliniteten ett otillräckligt analysverktyg för att förstå mäns beteenden. Här visar Sobal att Connells maskuliniteter kan överföras på mäns matrelaterade beteende och riktar alltså specifikt fokus mot köttet. I samma anda har denna uppsats syftat till att, med Connells maskuliniteter som teoretiskt verktyg, diskutera hur synen på mat, måltider och hushållsarbete kommuniceras bland en liten grupp av unga svenska män.

I de flesta studierna på mäns hushållsarbete och matvanor är deltagarna samboende och/eller gifta men en studie har även tittat på matvanor och maskulina matideal för 12 kanadensiska män, 27-47 år gamla, som levde ensamma (Sellaeg & Chapman, 2008). Frukt och grönsaker, oprocessad mat, mindre kött och mindre fett ansågs vara 'nyttigt' men man nådde inte upp till sina egna standards utan begränsades av faktorer som otillräcklig organisering för att handla, ha fullt upp med annat och inte ha tid. Männens åsikter om mat och matlagning var inte i enlighet med den hegemoniska maskuliniteten utan snarare lyftes mer traditionellt sett 'feminina' egenskaper fram, så som att tänka på hälsan och genom att i högre grad idealisera män som hjälper till i köket än tvärtom. De såg inte själva någon specifik identitet i sitt val av mat men hade ändå ganska klara bilder av hur andra ungar åtar sig mat och menade att det generellt sett är dåliga matvanor.

De här fynden går till viss del emot vad man tidigare observerat när nordiska män frågats om deras syn på mat och manlighet (Roos, Prättälä & Koski, 2001; Roos & Wandel, 2006) eller när amerikanska män (Furst, Connors, Bisogni, Sobal & Falk, 1996) och brittiska män (Gough, 2007) intervjuats om hälsosamma matval och medias hälsobudskap. Den kanadensiska studien visar en lite annorlunda bild och denna syn på mat, matlagning och hälsa från de här 12 männen förefaller alltså existera men mer än just ett kallt konstaterande om att det förekommer låter sig inte göras med så ringa underlag av deltagare. Men ett icke-hegemoniskt ideal är dock något som här och där låter sig observeras. Detta kan man inte bortse ifrån även om frågor måste ställas om i vilken grad attityder och inställningar motsvaras av faktiska handlingar och i vilken mån en värderingsfråga faktiskt leder till förändring. Fördelas hushållsarbetet i praktiken mer jämlikt bara för att man i högre grad anser att det *bör* göra det?

1.3.5. Nordiska förhållanden

Det är uppenbart att mat, måltider, hushållsarbete och därtill relaterade genusstrukturer studerats i Storbritannien och USA. Men för att ytterligare kunna applicera den vetenskapliga litteraturen på den kontext som denna uppsats har studerat så är forskning från Sverige och de nordiska länderna av större intresse.

En norsk undersökning visade hur kvinnor identifierar sig med den mat de lagar och inte lagar, hur de ser på sig själva som mödrar och i vilken mån deras män hjälper till i hushållet (Bugge & Almås, 2006). Männerna beskrevs av kvinnorna som delaktiga i matlagning men det framgick att det handlade mer om en assistansroll än att männen faktiskt tog lika stort ansvar. Idén om den 'riktiga måltiden' fanns även här, visa saker åts på helger och andra saker var uteslutna på helger men åts på vardagar. Till skillnad från äldre brittiska studier visade sig dock inte identiteten handla om att laga mat till sin man utan snarare en roll som mor och ansvarig för ett hushåll.

I sin avhandling *Kost klass och kön* beskriver Marianne Ekström (1990) kosten som sociokulturellt fenomen, vem som ansvarar för vad, vem som äter vad samt fördelningen av köksarbetet. Hon problematiserar arbetsbegreppet som snävt inriktat på lönearbete och beräknar kvinnors och mäns genomsnittliga tid för lönearbete adderat till tiden för matlagningsarbete i 50 veckor (hon utgår från att matlagningen är reducerad under semestern) och får fram siffran 1994 miljarder arbetstimmar för befolkningens kvinnor och 775 miljarder timmar för männen (s. 89). Denna beräkning är naturligtvis inte mer än en schablonbild över den tidens arbetsfördelning och de konkreta timangivelserna bör inte tas som exakta. Emellertid kan de mana till eftertanke för hur 'arbete' definieras och vem som arbetar mest om fördelningen av arbetet i hemmet är snedfördelad samtidigt som samhället sett – och fortfarande ser – en demokratisering över könsgränser på arbetsmarknaden.

Ekströms avhandling ger dock ingen rakt igenom snedfördelad bild av arbetsfördelningen i hemmet. Enkäter och dagböcker skickades ut till den som ansåg sig ha huvudansvaret för hushållet och här var det fem-sex procent av de 299 hushållen – med ett heterosexuellt par (inga homosexuella par fanns med i materialet) – som var män; 19 stycken. I två av dessa hushåll var det uppenbart att mannen svarat i enkäten för sin frus räkning vilket innebär att det egentligen var 17, inte 19, parrelationer där mannen hade huvudansvar (s. 95). Men den som till störst del ansvarar för hushållet, och således besvarade enkäten, behöver inte för den delen ha *ensamt* ansvar. Tvärtom visar enkätsvaren att männen i stor utsträckning hjälpte till och delade ansvar för planering av mat även om det mestadels sköttes av kvinnorna och samma gällde för inköp (s. 94). Ekström skriver vidare om en tendens till en arbetsfördelning i förändring mellan mannen och kvinnan då flera par i hennes kvalitativa material berättade om gemensam planering och inköp samt att även mannen hade stor del i tillagning av vardagsmat, något som till och med kunde uppfattas som ett hot från kvinnans sida (s. 193-197).

När det gäller 'riktig mat' så efterfrågades det aldrig i denna avhandling men genom att granska Ekströms statistik ser man dock att det förefaller som olika veckodagars mat skiljer sig åt då söndagens middag mer sällan serverades utan efterrätt och var den middagen som oftast var hemlagad samt att den aldrig bestod av halvfabrikat (s. 105). Vidare var det också tydligt att viss mat passar vid vissa tillfällen då exempelvis dagens första mål nästan uteslutande bestod av just typisk 'frukostmat' (fil och flingor, gröt etc.) och att lunch och/eller middag var ett lagat mål mat som bestod av en köttråvara (fisk, köttbit, korv etc.) och med en stärkelsekälla som bas (i form av exempelvis potatis, ris eller makaroner) samt någon grönsak och/eller annan rotfrukt (ej potatis) till det (s. 116-119). Måltidens struktur sett till specifika livsmedel känns alltså igen från den redan beskrivna 'riktiga måltiden' som observerats i Storbritannien under 70- och 80-talet (Douglas, 1972; Douglas & Nicod, 1974; Murcott, 1982). Middagarna bland Ekströms deltagare åts dessutom ofta, men inte alltid, tillsammans.

Närmare bestämt 74 procent av hemmets måltider åts tillsammans i familjen (Ekström, 1990, s. 132) och det framgår av det kvalitativa materialet att familjemåltiden sågs som ett önskvärt ideal som man gärna eftersträvade (s. 177).

Ekströms avhandling ger oss flera intressanta aspekter att fundera över. Dels antyder hennes data att mycket av det som forskningen från USA och Storbritannien visar gällande synen på olika mat som passande vid olika dagar och tidpunkter – och familjemåltidens status – förefaller vara till stor del överensstämmande med trenden i detta urval av svenska deltagare. Vidare öppnar den upp för intressanta frågeställningar om genusfrågan då detta var 1990 och ett mönster av könsroller i förändring kunde skymtas samt att denna förändring faktiskt inte bara sågs som något rakt igenom positivt från kvinnans sida, utan snarare som något av ett hot. Ekströms empiriska material är dessutom insamlat på en grupp människor i Umeå och Uppsala där majoriteten av deltagarna är relativt välutbildade och med hög bostadsstandard. Således är hennes urval inte representativt för befolkningen i stort då både landsbygd och lägre socioekonomiska grupper är underrepresenterade eller till och med helt frånvarande. Hur den här fördelningen ser ut idag, hur män tänker om detta och hur det ser ut i andra delar av landet, är således frågor som står obesvarade.

I en studie av norska mäns syn på matvanor intervjuades 20 snickare, 15 ingenjörer och 11 lastbilschaufförer mellan 2001 och 2003 (Roos & Wandel, 2006). Männerna i studien hade generellt ingen syn på mat som en markör för klass – även fast olika socioekonomiska grupper var representerade – och inte heller genus. Mat var mestadels något man åt för att mätta magen och för att fylla på med bränsle till kroppen och det fanns en tydlig bild av att man ansåg sin egen bild av mat och måltider överensstämma med hur andra män tänker. En liten tendens till skillnad mellan grupper sågs i det att ingenjörerna i lite högre grad såg ett kulturellt värde av maten och med vissa funderingar om hälsa och livsmedels/maträtters exklusivitet. Annars var hälsan inget man gärna pratade om utan framhöll sig hellre som stark och ansåg att helt vanlig husmanskost i vardagen, med utsvävningar på helgen, räckte. Bantning och mycket fokus på nyttig mat beskrevs som kvinnligt.

Bland snickare och ingenjörer i Finland såg man i en tidigare studie liknande skillnader mellan arbetsgrupperna men dock angav finländarna i högre grad att de brydde sig om sin hälsa och att grönsaker var en viktig del i vad de definierade som en 'riktig måltid' (Roos et al., 2001). Här frågade forskarna även om alkoholvanor och där var gruppen av snickare mer benägna att dricka för berusningens skull samtidigt som alkohol för ingenjörerna oftare beskrevs som lämpligt till mat. Två ingenjörer och en snickare nämnde att de ofta sköter matlagningen i hemmet men i övrigt lagade deras kvinnor maten och matlagning ansågs även här vara 'kvinnogöra' enligt majoriteten av deltagarna.

Studier där svenska män intervjuats av andra män om matens sociala betydelse är det svårt att hitta. Anders Bergh (2000) intervjuade, på uppdrag för Socialstyrelsen, judiska äldre som fick mat i form av hemlevererad matlåda. För judarna var matlådan oftast uppskattad eftersom de fick 'riktig mat', det vill säga koshermat, vilket föreföll som prioritet ett. Mer viktigt än eventuella brister i smak och utseende vilket annars kunde kritiserats av de icke-judiska äldre som deltog i samma undersökning (och som intervjuades av andra).

Denna uppsats har dock inte ämnat titta på äldre människors syn på mat, måltider och hushållsarbete och inte heller att jämföra äldre människor med yngre. Underlaget av forskning om unga svenska män är mer snålt.

1.3.6. Mat, måltider och svenska ungdomar

I Christina Fjellströms uppsats *Att skapa en relation: Laga mat som symbolhandling* (2007), där hon tillsammans med studenter på Institutionen för hushållsvetenskap vid Uppsala universitet bjudit in män och kvinnor i olika åldrar till att laga mat, framkommer intressanta

resultat om synen på matlagning och måltidsbjudningar. Det framkom tydliga genusaspekter för hur matlagning överhuvudtaget beskrevs, där männen ser på 'laga mat' som mestadels uppvärmning av råvaror så att de kan ätas medan kvinnorna involverar hela processen av inköp, planering och tillagning (s. 128-129). Dock är det svårt att från den uppsatsen dra slutsatsen att synen på vad det är att 'laga mat' skiljer sig mellan män och kvinnor eller snarare mellan huvudansvarig och icke huvudansvarig i hemmet. Att mäns och kvinnors olika syn på begreppet skiljer sig åt på gruppnivå bör alltså inte okritiskt tolkas som genusstrukturella symboler av maten och matlagningen som feminint då det lika gärna kan vara en konsekvens av att kvinnorna oftare har ansvar för hela processen och då också tänker på den i större utsträckning. Kort sagt; faktorn *genus* som främsta – eller till och med enda – förklaring kan vara en felaktig tolkning från faktorn *den huvudsakligen ansvarige*.

Ett annat intressant fynd i uppsatsen är generationsskillnaden i synen på att laga mat tillsammans med andra vid festligheter. Om den traditionella bilden är den av kvinnan som till varje pris bör ha bordet dukat, hemmet städlat och maten färdig när gästerna kommer så uttryckte de yngre deltagarna en mer avdramatiserad syn och man såg till och med matlagning tillsammans med gästerna som något önskvärt och kul i sig (s. 131).

Två andra exempel på studier där svenska ungdomar berättar om maten och måltidernas betydelse för det sociala livet genomfördes i Umeå och deltagarna där hade alla celiaki⁷ (Olsson, Hörnell, Ivarsson & Mattsson Sydner, 2008; Olsson Lyon, Hörnell, Ivarsson & Mattsson Sydner, 2009). I studierna deltog totalt 47 ungdomar uppdelade på 10 fokusgrupper, åldrarna var 15 till 18 år med 32 unga kvinnor och 15 unga män. Utöver faktorer som hade att göra med matens sensoriska egenskaper så ställde även sociala situationer till det, så som att äta borta och i skolan. Att fråga om specialmat var också något som upplevdes problematiskt och vissa valde helt enkelt att i vissa fall äta den mat de egentligen inte tålde bara för att slippa krångel i den sociala situationen, som vid exempelvis utlandsresa (Olsson et al., 2008). Samma grupp beskrev även hur den speciella maten fick dem att uppleva sig som utanför och annorlunda jämfört med sina kamrater som kunde äta allting (Olsson et al., 2009). De här två studierna ger en viss bild av att även svenska ungdomar tillskriver mat och måltider mer än bara näring. Om maten enbart var en fråga om överlevnad och hälsa skulle inte känslan av stigma och utanförskap bli en konsekvens av något som kanske – vid första anblick – ter sig så trivialt som den mat man äter.

En studie intervjuade tre unga svenska veganer i grupp – två kvinnor och en man – och genomgick även tre djupintervjuer med två unga män och en ung kvinna för att undersöka processen i att bli vegan (Larsson, Ronnlund, Johansson & Dahlgren, 2003). De unga männen var 17, 18 och 20 år gamla och de unga kvinnorna var två 18-åringar och en 16-åring. Flera olika typer av veganer beskrevs och beroende på vilken typ man var så kategoriserades man olika. De olika vegankategorierna tillskrevs flera olika sociala attribut och studien visar klart att för de här unga svenskarna så var veganism verkligen inte bara en fråga om maten i sig utan helt andra saker konstruerade vem man var som individ i sin sociala miljö och valet av mat var den gemensamma symbolen. I viss mån angavs även anledningar som avsmak för kött och en tro på att kosten var hälsosammare men primärt var valet etiskt och av stor påverkan från signifikanta andra i den sociala omgivningen – man åt alltså på samma sätt som sina närmaste kompisar med samma politiska och/eller etiska övertygelse.

I en studie från 1999 genomförde Annika Wesslén 18 fokusgruppsintervjuer med totalt 136 gymnasieelever från olika program och delar av landet – 60 unga män och 76 unga kvinnor – som var födda mellan 1977 och 1978 (Wesslén et al., 1999). Alltså runt 21 till 22 år gamla vid

⁷ Vad som oftast – men inkorrekt – kallas glutenintolerans. När detta upptäcktes ansågs gluten vara det som vederbörande inte kunde hantera i kosten och sedan dess har namnet levt kvar. Celiaki beror på att man inte tål en viss typ av proteiner som förekommer i råg, korn och vete och där de specifika proteinerna i vetet kan bilda gluten. Men samma proteintyper tål man alltså inte även i de fall då de inte kan bilda gluten, som i råg och korn.

tidpunkten för artikelns publicering⁸. Syftet med studien var att studera deras syn på, och attityder till, maten och måltiderna samt att få en överblick om deras matrelaterade beteenden så som matlagning och inköp. Maten beskrevs av ungdomarna som en socialt viktig faktor och att äta tillsammans var även här något som man värderade och såg på som positivt. För unga kvinnor i det här urvalet föreföll maten i högre grad vara ett verktyg för att hålla sig smal och snygg och de unga männen hade mer inställningen att man åt vad som var gott och när man var hungrig. Alltså helt i enlighet med flera av de tidigare refererade studierna om män i äldre åldersgruppers syn på maten från andra delar av västvärlden. Vidare benämndes även mat med lågt energiinnehåll som 'tjeimat' och killarna ville ha en stor portion med kött och potatis. När det kom till frågor om matlagning så var det något som de här unga männen såg som en självklarhet – något som män förväntas göra – och de allra flesta i hela urvalet, även de unga kvinnorna, hade lärt sig matlagningen från sina mödrar. Även papporna hade dock deltagit under ungdomarnas uppväxt och hemmasysslorna beskrevs till stor del som delade även om mammorna stått för den mesta matlagningen. Papporna hade snarare sina speciella ansvarsområden, exempelvis grillen.

En annan studie av unga svenska män och kvinnor genomfördes av Sören Jansson (1990) där deltagarna intervjuades om deras matvanors förändring efter att de flyttat hemifrån. De unga männen lärde sig laga mat eftersom den varma måltiden helt enkelt var viktig för dem, och det var något de behövde två gånger om dagen. Matlagningen var inte avancerad men man såg det som något som helt enkelt måste göras när man bor ensam. De unga kvinnorna var däremot inte lika noga med detta utan mer benägna att äta exempelvis fil och flingor till middag och det fanns inget större intresse av att bara laga mat till sig själva. I Janssons material var det en större andel av de unga kvinnorna än de unga männen som påstod sig kunna laga mat redan innan utflyttning – även om flera av de unga kvinnorna också helt saknade matlagningskunskaper. Men efter en viss tid hade många unga mäns matlagningskunskaper utvecklats bättre än de unga kvinnornas. Detta som en konsekvens av synen på den lagade måltidens värde. För en ung man utan matlagningskunskaper föreföll maten vara något som man absolut måste lära sig men samma inställning fanns inte hos de unga kvinnorna som grupp. Emellertid följde preferenserna för specifika rätter och livsmedel de klassiska genusstrukturerna, mer köträtter för män och mer vegetariskt för kvinnor. Dock var det inte uttalat 'manlig mat' eller någon köthyllning. Snarare så att de unga männen hellre åt mat med kött och det var rätter med kött som föreföll vara 'riktig mat'.

Av all den forskning som litteratursökningen kunde hitta är denna sistnämnda det allra närmaste med avseende på den här masteruppsatsen. Och även studien av Wesslén med medarbetare ligger nära. De unga männen hos Wesslén et al. var dock lite äldre än mitt urval, metoden var fokusgrupper, det var en annan del av landet och framför allt publicerades den för vad som i skrivande stund är närmast 13 år sedan. Och forskaren var dessutom kvinna, något som inte behöver spela roll men som skulle kunna göra det. Sören Janssons manliga intervjuobjekt visade upp ett större matlagningsintresse än vad som visats lika klart i övriga studier och detsamma gäller dessa unga mäns syn på kött. Janssons studie skiljer sig från denna uppsats med avseende på geografi, tidpunkt, deltagare som är några år äldre samt att de framför allt var utflyttade.

Som vi sett i exempelvis brittisk forskning från 80-talet (Murcott, 1982) fram till sent 90-tal (Kemmer et al., 1998; Marshall & Anderson, 2002) hinner en hel del ske på relativt kort tid och det data man fått från urvalet av svenska unga män under 90-talet kan mycket väl ha förändrats till idag.

⁸ Deltagarna var naturligtvis yngre än så vid datainsamlingstillfället.

1.4. Problemformulering

Mycket finns skrivet om mat och måltider som symboler och markörer, 'riktig mat', värdet av att äta tillsammans, fördelningen av hushållsarbete samt genusaspekter av vad män och kvinnor äter. Det finns dock väldigt lite om ungdomar i sena tonåren och speciellt med avseende på deras tankar om framtida egna hushåll. Det saknas också i stor utsträckning forskning på svenska unga män i sena tonåren genomfört av män och det lilla som finns på svenska unga män och kvinnor berör andra aspekter och/eller är forskning som numera är relativt gammal. Här finns alltså ett tomrum med en grupp som vi idag vet väldigt lite om. Dels deras tankar om mat, måltider och hushållsarbete men också i vilken grad deras tankar på området speglar olika typer av maskuliniteter. Det tomrummet har lett fram till uppsatsens syfte och dess frågeställningar.

2. SYFTE

Att förstå tankar och värderingar kring mat, måltider och hushållsarbete samt hur detta konstrueras av, och konstruerar, en grupp av unga svenska män.

2.1 Frågeställningar

- Vilken betydelse/vilka betydelser har mat och måltider i dessa unga mäns liv?
- Är maten, måltiderna och hushållsarbetet en fråga om 'kvinnligt' eller 'manligt'?
- Hur ser dessa unga män på mat, måltider och hushållsarbete inför den dagen då de för första gången ansvarar för sitt eget hushåll?
- Vilka maskuliniteter ger dessa unga män uttryck för genom sin syn på mat, måltider och hushållsarbete?

3. METOD

Denna del av uppsatsen syftar till att ge en beskrivning av mitt metodval och mitt urval av deltagare. Vidare motiveras även metod och urval utifrån forskningsfrågor och forskningens begränsningar, reflektioner av etik och forskarens egen position beskrivs, samt att hela redogörelsen för detta har utformats för att ge läsaren en upplevelse av transparens för hur och varför de olika valen gjorts.

3.1. Kvalitativ metod

Med utgångspunkt i epistemologiska skillnader mellan kvantitativ och kvalitativ forskning är det tydligt att min forskningsfråga på bästa sätt kan besvaras genom en kvalitativ forskningsansats (Bryman, 2001, s. 272-273). Det har aldrig funnits någon ambition att generera stora mängder data för att applicera på hela svenska befolkningen – eller ens hela kommunen inom vilken datainsamlingen görs – och jag har velat skapa en kontextuell förståelse om och den djupare meningen i deltagarnas livsvärld. Syftet har emellertid inte varit att generera ny teori men ej heller att hypotestesta en teori, snarare att utifrån en bred teoretisk bas av tidigare publicerad litteratur låta mig vägledas i analysen. Men utan att för den delen förblindas av den.

Mitt val föll – återigen baserat på ett resonemang utifrån forskningsfrågorna – på djupintervju av enskilda deltagare. En metod som beskrivs i mer detalj nedan.

3.1.1. Djupintervjun som metod

Den metod som använts i studien är djupintervju av enskilda deltagare. Metoden syftar till att gå på djupet i vad deltagarna tänker i ett visst ämne men utan att ge någon möjlighet till stora mängder data. I Kvaless och Brinkmanns *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2009) skriver författarna att '*Den kvalitativa forskningsintervjun söker förstå världen från undersökningspersonernas synvinkel, utveckla mening ur deras erfarenheter, avslöja deras levda värld som den var före de vetenskapliga förklaringarna*' (s. 17). Då denna studie syftar till att förstå deltagarna utifrån deras perspektiv – med en analys utifrån deras narrativa beskrivningar – lämpar sig således inte observationen som metod då den förvisso studerar människor och deras beteenden men ändå begränsar sig till forskarens uppfattning av vad som observeras och varför. Vidare är syftet att förstå individen själv – helt utan påverkan från andra – vilket gör metodvalet mer lämpligt än intervjuer i form av fokusgrupper.

Intervjuarbetet har aldrig varit en fråga om att x antal intervjuer skulle ha genomförts utan varit en fråga om ett pågående arbete fram tills att jag sett datainsamlingen som färdig. Detta beslut har tagits då bedömningen gjorts att jag uppnått teoretisk mättnad; den punkt i en kvalitativ datainsamling då forskaren upplever att likvärdiga mönster bara upprepas och helheten förefaller vara den samma, informationen från den specifika kategorin av deltagare är mättad (Glaser & Strauss, 1967, s. 61-62)

Vidare har även djupintervjuns genomförande präglats av analysmetoden som valts för tolkningen av den text till vilken intervjuerna sedermera genererat; den hermeneutiska tolkningen. Som intervjuverktyg innebär det hermeneutiska angreppssättet en utvecklad självförståelse för den intervjuade där meningen må vara gömd – uttalad i form av symboler – men lockas fram av frågorna och där även den intervjuande samtidigt ökar sin förståelse av sig själv (Radnitzky, 1968, s. 42-43). Här föreligger ett krav på ett språk mellan intervjuare och deltagare som är koherent och skapar en känsla av att de båda lever och verkar i en gemensam kontext. Först då kan förutsättningen för en adekvat förståelse⁹ skapas. En mer ingående beskrivning av hermeneutiken presenteras längre ner vid presentationen av analysmetod under punkt 4.4.

3.1.1.1. Förtydligande om ordvalet 'djupintervju'

Om läsaren av den här uppsatsen ämnar gå till källorna för djupare granskning kanske vederbörande observerar att användandet av ordet 'djupintervju' är helt felaktigt utifrån Kvaless och Brinkmanns bok. Denna observation är korrekt. Emellertid bör läsaren ha i åtanke att Kvaless och Brinkmanns bådas akademiska karriärer åstadkommit inom psykologin. Jag har utgått ifrån begreppet så som det är beskrivet av professorn i kvalitativ forskning, Irving Siedman (2009), och professor emeritus i sociologi, Jan Trost (2010.). Användandet av ordet hos Kvale och Brinkmann syftar till den betydligt mer djupgående psykoanalytiska djupintervjun vilken går bortom den här uppsatsens syfte. Denna uppsats har härletts av den hermeneutiska principen vilken är präglad av psykoanalysen men jag har inte tagit rollen som psykolog och således har även intervjuns djup begränsats därefter. Vad som här beskrivs som djupintervju är intervjuer enligt samma principer som av Kvale och Brinkmann benämns 'halvstrukturerad livsvärldsintervju' och om denna skriver de följande:

Den halvstrukturerade livsvärldsintervjun söker få beskrivningar av intervjupersonens livsvärld i syfte att tolka de beskrivna fenomenens mening: den omfattar en rad teman och förslag till frågor. Men på samma gång finns det möjlighet att göra förändringar vad gäller

⁹ Förståelsen i det här sammanhanget är det tyska ordet 'Verstehen', ursprungligen presenterat i den vetenskapliga litteraturen av Max Weber.

frågornas form och ordningsföljd om det behövs för att följa upp de specifika svar som getts och de historier som har berättats av intervjupersonerna. (Kvale & Brinkmann, 2006, s. 139-140).

För att ställa detta mot Seidmans definition så skriver vederbörande:

In this approach interviewers use, primarily, open-ended questions. Their major task is to build upon and explore their participants' responses to those questions. The goal is to have the participant reconstruct his or her experience within the topic under study. (Seidman, 2006, s. 15).

Dessa två citat illustrerar undersökningens syfte med den valda intervjumetoden men beskrivs alltså i olika termer. Denna skillnad må förefalla trivial vid första anblick men bör ändå nämnas för att undvika terminologirelaterade missförstånd.

3.2. Material

Unga män i åldrarna 17 till och med 18 år som fortfarande bodde hemma hos sina föräldrar. Dessa unga män rekryterades i liten mellansvensk ort och gick alla på gymnasiet. Inklusionskriterier var ålder och hemmaboende hos föräldrar samt att vederbörande ansåg sig vara av manligt kön. Exklusionskriterier var övriga åldrar, utflyttad från barndomshemmet samt personer som fötts in i manligt kön men själva tillskriver sig kvinnligt kön eller inget specifikt kön. Potentiella deltagare rekryterades på orten men det fanns inget krav på att de skulle gå i skola där och deltagare som gick i skola på orten men som bodde på annan ort inkluderades även de.

3.3. Positionalitet

Vid genomförandet av en studie som denna måste forskaren även se till sig själv och ställa sig frågan om vad vederbörande har i sitt bagage och hur detta inverkar på forskningen. Hur ärlig jag än ämnat vara i min forskning – från litteratursökning till resultatanalys – är jag inte mer än människa och människan som social varelse kan aldrig vara helt objektiv. Den totala objektiviteten är en utopi – eftersträvansvärd måhända – men likväl en utopi. En blind tro på den fullständiga objektiviteten är blott en illusion som riskerar att få en forskare på villovägar i tron att det vederbörande finner är allmänt gällande. Hur jag frågat, vad jag frågat, för att inte tala om vad jag *inte* frågat, den icke-verbala kommunikationen jag förmedlat med mera har givetvis påverkat mina deltagares respons i mina intervjuer. Detta hände då – och endast då – och kan enbart härledas till just då och där.

I en klassisk artikel om samhällsvetenskaplig positionalitet och objektivitet, *Understanding a Primitive Society*, kritiserar Peter Winch hur E.E. Evans-Pritchard beskrivit Azandefolket och deras ritualer under sin antropologiska forskning hos folkgruppen (Winch, 1964). Vad Winch inte accepterar är Evans-Pritchards västerländskt färgade analys som han anser vara otillräcklig för att ge en rättvis bild av vad som ägt rum framför hans ögon, varför detta ägt rum och kanske främst vilken innebörd detta har för de som växt upp i befolkningen. Han menar att fullständig förståelse av det samhället aldrig kan uppnås från en västerländsk forskare och att analysen därmed blir missvisande. Winch ifrågasätter bland annat det sätt på vilket Evans-Pritchard argumenterar för vad som är vetenskapligt 'rätt' (skapat i den västerländskt vetenskapliga diskursen) och den primitiva befolkningens induktiva 'sanning' som är kommen av observation; exempelvis att be gudarna om regn och sedan få regn (eller inte få regn om gudarna är missnöjda.). Kontentan i kritiken är den att absolut förståelse

svårligen (kanske omöjligt) låter sig fås från en person som själv befinner sig för långt från den grupp – dels geografiskt men framför allt kulturellt – som vederbörande studerar.

Jag är själv en man från orten där intervjuerna genomförts och vissa deltagare har vetat vem jag är. Ur Winch's perspektiv är jag då sannolikt kapabel att förstå mina deltagare då jag är sprungen från en jämförbar social kontext, om än i en något senare historisk dito. Som man, fortfarande relativt ung, med intresse av mat och matlagning har jag tagit en position i samtalet som en expert men kanske ändå en jämlike då vi inte skilt oss åt så kraftig i övrigt, sett till faktorer som härkomst och fysiska attribut. Emellertid är positionaliteten en viktig aspekt att ständigt betänka och jag har därför ständigt haft det i mitt medvetande i strävan efter att bedriva forskning av kvalitet som på intet sätt är medvetet färgat av det jag tycker och tror som privatperson.

För att förtydliga hur jag ser – och under hela arbetets gång har sett – på min objektivitet och positionalitet som samhällsvetenskaplig forskare redovisar jag ett citat från Alfred Schütz (1967):

Oftentimes the attitude of the social scientist toward his subject matter is determined by his own presuppositions, metaphysical, ethical or political, or by value judgments of whatever kind. These presuppositions may be tacitly assumed or openly stated. As he pursues his research, he finds himself entangled in problems whose solution seems necessary if his work is to have any sense at all. (s. 3)

Orden från Schütz förklarar vilka dilemman man som samhällsvetenskaplig forskare står inför, hur de kan förväntas vara självklara eller uttalas, samt att dessa dilemman måste bearbetas och lösas genom arbetets gång. I mitt fall är positionaliteten uttalad och detta har problematiserats från uppsatsens början till dess slut.

Positionalitet bör betänkas och leda till reflektion men en viktig aspekt av frågan är även att positionaliteten aldrig får utnyttjas som maktmedel, varken från min sida eller från eventuella kritiker. Uppsatsen bör bedömas för vad den är, dess metoder, dess källor, dess resultatpresentation och analys med mera. Men inte för att jag är den jag är. Och vice versa kan inte jag som ung man från en medelklassbakgrund på orten för studiens genomförande ge mig själv tolkningsföreträde och bemöta mina kritiker med argumentet att 'Jag vet bättre än du därför att jag är...'. Är min position till min fördel eller till min nackdel? Där om kan man enbart spekulera. Men den huvudsakliga punkten är att detta funnits i medvetandet samt att det aldrig lämnat medvetandet och därför följt mig med reflektioner och självkritik genom hela arbetet.

3.4. Etiska överväganden

Alla deltagare över 18 är juridiskt vuxna och därmed har ingen målsman behövt kontaktas i ärendet utan vederbörande har själv avgjort helt om han önskat vara med i studien eller ej. Deltagare under 18 år – men över 15 – beslutar också helt själv men här skall också målsman informeras och samtycka. I båda fallen skall emellertid alla deltagare informeras klart och tydligt om vad projektet handlar om enligt § 18 i *Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor* (SFS 2003:460). Emellertid är även 18-åringar – trots det faktum att de är juridiskt vuxna – väldigt unga vilket jag som forskare hela tiden varit medveten om. Jag har inte bemött dem som små barn då jag finner detta direkt kränkande men samtidigt har deras ringa ålder varit något som reflekterats över och jag har därför förvissat mig om att valet gjorts autonomt.

Jag informerade först muntligt om deras rättigheter som forskningsdeltagare samt påpekade noggrant att det här inte på något vis var frågan om ett 'förhör' om hur mycket de kan om mat

eller en utfrågning om de äter 'nyttigt nog'. Efter denna muntliga presentation av mig och mitt projekt, samt den muntliga informationen, delades även ett blad ut för informerat samtycke till deltagaren samt – om deltagaren var under 18 år – till målsman (se bilaga 1). När vederbörande läst igenom pappret skrev denne under och gav därmed sitt samtycke till deltagande och eventuell publicering i vetenskaplig tidskrift. Detta gjordes på två papper där deltagaren behöll en och jag fick den andra. På så vis har deltagarna ständigt möjligheten att kontakta mig med frågor och funderingar och denna rättighet påpekades även den både före och efter påskrift.

Deltagarna rekryterades dels genom en anställd på ortens gymnasieskola och detta innebär per automatik att minst en person förutom jag och deltagaren vet om att vederbörande har deltagit. Emellertid har beslutet från början varit helt frivilligt och deltagaren kunde säga nej då precis som han kunde säga nej senare. Men trots detta så är det ett faktum att fler än enbart forskare och deltagare vet om vem som varit med i studien. Ingenting i det redovisade resultatet kan dock koppla personen till dessa redovisade data.

I frågan om potentiell fysisk skada, smärta eller fysiskt obehag finns här inga etiska frågor att överväga. Jag har inte genomfört något experiment och min forskning kräver heller inga fysiska undersökningar vilket skulle kunna tänkas inskränka på den personliga integriteten. Vidare finner jag heller ingen stor risk för att ämnet skulle upplevas som jobbigt och påfrestande att behandla eller där känsliga frågor riskerat att dyka upp. Detta är dock enbart baserat på mina egna uppfattningar som privatperson vilket naturligtvis inte kan ligga till grund för hur jag behandlat mina deltagare. Ingen kan på förhand avgöra vad som är mer eller mindre känsligt att prata om för en individ men jag gjorde ändå ett antagande att mina deltagare inte skulle komma att uppleva sig förnärmade av diskussionen. Om problem av det slaget skulle ha uppstått var deltagaren fri att avbryta utan att ge en förklaring – både före, under och efter intervjun – och vederbörandes data skulle då ha eliminerats.

Med hänvisning till den tidigare nämnda diskussionen om könet som social konstruktion (se underrubrik '1.2.3. Teoretiska avgränsningar') är jag också medveten om att jag riskerade att kränka en individ genom att bemöta vederbörande som ung man om det vore så att denne inte själv tillskrivit sig ett av de två kön som vi i dagens samhälle tillskrivs (det manliga könet eller det kvinnliga). En individ som skulle ha känt för att inte delta av orsaken att vederbörande inte ser sig själv som varandes av manligt kön skulle då heller inte ha involverats i studien.

Alla deltagare var gymnasieelever vid tiden för intervju. Dock har ingen analys gjorts utifrån vilket program eller vilken grad av studieresultat olika deltagare har. Syftet är en djupare förståelse av hur unga män i den här åldern tänker om ämnet och inte hur deltagare med olika studieresultat, eller med olika utbildning, tänker. Det är också av en etisk aspekt då detta ägt rum på en liten skola på en liten ort där jag sett en risk i att mina deltagare hängs ut om resultatet även redovisat att en elev på program A säger X. Risken må vara liten men det är ett etiskt övervägande jag måste göra och mitt beslut blev till slut att inte ta risken.

4. GENOMFÖRANDE

Här beskrivs det empiriska genomförandet för att ge en transparent bild av intervjuandets kontexter och tidpunkter samt en beskrivning av analysarbetet. Inför intervjuerna utarbetades en intervjuguide i form av en mind map med övergripande teman för intervjuerna med utgångspunkten i det centrala temat 'Mat'. Den skrevs först för hand för att enkelt kunna genomföra eventuell omarbetning och efter pilottestning färdigställdes den på dator och skrevs ut i sin slutgiltiga form (se bilaga 2). Intervjuguiden lades fram på bordet mellan deltagare och intervjuare och jag hade på förhand repeterat in vilka delar av frågeställningarna som skulle beröras under vilket övergripande tema. Tanken från början var att bara jag skulle

ha mina teman klara för mig och låta intervjun utgå från den men slutligen togs beslutet att använda den här metoden. Grundidén var emellertid att i enlighet med Jan Trosts rekommendationer (2010, s. 25-28) utarbeta en lista av teman som pluggas in så att intervjuaren har sina teman inarbetade och kan dem utantill och därefter ha en intervju helt fri från papper och pennor. Vad som avgjorde beslutet var min bedömning att det här möjliggör för en mer demokratisk intervjusituation där deltagaren har en viss insikt i vad som kommer beröras och även själv kan avgöra vad vederbörande vill prata om i vilken ordning. Genom intervjun fanns därmed en möjlighet för deltagaren att, om han ville, välja samtalsämne och vara aktiv i intervjuns progression.

4.1. Pilottestning av intervjun

Före dess att datainsamlingen påbörjades var denna mind map tvungen att pilottestas vilket genomfördes två gånger. Inklusionskriterier för min pilot var inte lika strikta som för datainsamlingen då själva innebörden av intervjun här inte var det väsentliga utan träning av guiden och frågorna. Emellertid var det en grundförutsättning att genomföra piloten med en man som inte är mycket äldre, eller mycket yngre, än deltagarna i studien. Eftersom syftet med pilotstudierna var just träning av intervjumetod och testning av frågeguiden, utan syfte att samla in data, så spelades de inte in och transkriberades därmed inte heller.

Första pilottestet av intervjun genomfördes på Biomedicinskt centrum (BMC), Uppsala universitet, med en 23-årig man. Intervjun genomfördes i avsaknad av störningsmoment och i lugn atmosfär. Pilottestet tog cirka 30 minuter. Frågorna flöt, deltagaren var talför och guidens teman föreföll vägleda mig bra utan att jag glömde bort vilka teman som bör involvera vilka frågeställningar.

Efter detta första pilottest tog jag med mig att jag bör vara lite extra försiktig med att uppvisa att jag strävat efter en viss fråga och/eller att jag inväntat att få ställa en ny. Emellertid var detta något som skulle bli annorlunda vid datainsamlingen då tiden för intervju där skulle komma att bli längre. Pilottest 1 upplevdes som lyckat men jag bedömde ändå att ytterligare ett test vore lämpligt för att minimera risken för otillräcklig förberedelse vid datainsamlingen.

Den andra piloten genomfördes också med en man – 24 år gammal – och genomfördes på samma plats som pilotstudie 1. De betänkligheter jag hade från pilottestning 1 följde med till pilottestning 2 som också förflöt på ett tillfredsställande sätt och beslutet togs att nu färdigställa intervjuguiden i sin slutgiltiga form och påbörja datainsamlingen.

4.2. Insamling av data

Datainsamlingen ägde rum under en tiodagarsperiod på en liten mellansvensk ort. Intervjudeltagare kontaktades helt på egen hand i vissa fall och genom en lista av intresserade deltagare som samlats in med hjälp av en anställd person på ortens gymnasieskola. Denna person hade sökt upp intresserade personer och samlat ihop dem i en namnlista. Denna namnlista innehöll emellertid fler namn än antal intervjuer som slutligen följde från intresselistan. Detta på grund av att jag först aktivt sökte upp personerna i fråga före intervjun ägde rum och dessa unga män, kombinerat med rekryterade deltagare som ej fanns på listan, räckte för att uppnå den teoretiska mättnaden. Det var alltså aldrig fråga om på förhand insamlade personer som bara kom till intervju utan personlig kontakt och presentation. Intervjuerna genomfördes på en gymnasieskola, i tomma klassrum eller i, från personalen, temporärt utlånade kontor samt i deltagarnas egna hem.

Inför varje intervju presenterade jag mig vid namn och som student vid Uppsala universitet som för närvarande skriver uppsats i en femårig utbildning som kallas masterutbildning och där jag vill veta mer om hur unga män i den åldern tänker och funderar kring mat, måltider

och hushållsarbete. Specifik inriktning på genusfrågor, maskuliniteter och sociala konstruktioner var inget som nämndes vid detta tillfälle då 1) jag bedömde detta som frågor till vilka de unga männen inte är bekanta och som således skulle riskera mer förvirring än information samt att 2) jag även här såg en risk i att styra svaren; vet deltagaren till exempel redan på förhand att analysen skall beröra uppfattningar och värderingar om 'manligt'/'kvinnligt' kanske risken finns för att svaren på de frågorna inte reflekterar vad de faktiskt tycker och tänker, snarare vad de tror att man 'bör' tycka och tänka.

Datainsamlingsperioden resulterade slutligen i nio intervjuer där två av deltagarna var 17 år gamla och resten 18. Tre genomfördes i hemmet, en i ett tomt klassrum på en gymnasieskola och resten inne på två olika personalkontor på samma skola. Intervjuernas längd varierade beroende på hur talför deltagaren var och längden var mellan 40 och 65 minuter. En av deltagarna gick i skola på orten men var uppväxt och fortfarande boende i en större grannkommun. Två av deltagarna bodde på orten men gick i skola på annan ort.

Trots deltagarnas varierande grad av språkliga utläggningar så täcktes alla ämnen in under intervjutillfället. Miljön för intervjuerna var i hemmen lugn, tyst och avslappnad men på skolan förekom en viss grad av störningsmoment. Intervjun som ägde rum i ett klassrum var fri från störningsmoment.

Antalet intervjuer är en konsekvens av att den teoretiska mättnaden bedömdes uppnådd. Vid cirka sju intervjuer bestod berättelserna till stor del av upprepningar gällande frågeställningarnas teman och skillnaderna mellan deltagare berörde snarare detaljer, exempelvis vilka maträtter man tyckte mest om, vilka specifika livsmedel olika personer ansåg vara nyttiga/onyttiga och vad man åt till frukost. Emellertid fortsatte insamlingen en åttonde och även en nionde gång för att försäkra mig om detta och efter den nionde intervjun togs beslutet om att avsluta datainsamlingen och påbörja transkriberings- och analysarbetet. Detta gjordes efter noggrant övervägande med en vägledning från litteratur om kvalitativ forskning där Glaser och Strauss beskriver forskarens risk att fortsätta samla överflödiga data i en obefogad förhoppning om att 'veta allt' (1967, s.73).

4.3. Inspelning, transkribering och redovisning

Först och främst spelades alla intervjuer in med hjälp av en diktafon och därefter transkriberades dessa från ljudfil till skriven text. Texten transkriberades inte med hänsyn till varje enskilt ljud och varje enskild paus. Transkriberingsdjupet sträckte sig till 'uhm', 'eh' och långa tystnader då tvekan har bedömts som värdefullt för analysen och jag bedömde att det skänker en djupare inblick i intervjuens atmosfär, i vilken grad samtalen flöt och i vilken grad deltagaren funderat och tvekat. Emellertid tog jag även beslutet att av tidsmässiga skäl inte transkribera mer exakt än så. I vilken mån saker och ting har sagts med olika starkt betoning, redogörelse för icke-verbal kommunikation, samt kortare pauser, har utelutits från transkriberingen. Vad som är en lång respektive kort paus bedömdes utifrån situation och utifrån i vilken grad pausen upplevdes som tvekan eller bara tystnad när deltagaren inte haft mer att säga.

Ett övervägande fick här göras mellan intervjuens alla dimensioner och det faktiska behov som förelegat för frågeställningarna att besvaras. De språkliga dimensionerna bedömdes inte som tillräckligt relevanta för den extra tid som i så fall skulle krävs vid transkribering och därmed blev transkriberingens djup inte heller fullständigt.

4.4. Analys

Analys av data har genomförts utifrån den hermeneutiska principen om tolkning och meningsförståelse där *förståelse* av människan och den omgivande verkligheten inom vilken

vi befinner oss utgör det primära målet före upprepningar av textens innehåll och/eller kvantitativt 'objektiva' data. Forskaren tar inte sin utgångspunkt i testbara hypoteser så som i de experimentella vetenskaperna utan låter svaren leda honom/henne i analys och tolkning för att förstå den uttalade – eller den uttalade – meningen i texten (Radnitzky, 1968, s. 21-22).

I mitt analysarbete har jag ständigt varit uppmärksam på att det jag funnit i min transkriberade data angripits med flera frågor och inte bara den som kommit till mig först och som kanske stämt bäst överens med potentiella förutfattade meningar. Med ständig vetskap om detta har riskerna minskat för fallgropen av det som Kvale och Brinkmann beskriver som *tendentiös subjektivitet*; att som forskare enbart observera det som förstärker vederbörandes egna uppfattningar, i motsättning till den *perseptivistiska subjektiviteten*; att som forskare ställa flera frågor och resonera sig fram till olika möjliga tolkningar (s. 228-229).

Utifrån det empiriska materialet skapas en berättelse som på förhand kräver en förförståelse och en diskurs med vilkens hjälp berättelsen kan hanteras och tolkas språkligt. Forskaren är alltså inte helt tom inför materialet utan har både en förförståelse av världen (ingen kan undersöka tankar om mat utan en förkunskap om vad mat är exempelvis) och genom läsning – och omläsning – yttrar sig sedan både nya fynd men även fynd som stämmer överens med tidigare inläst material. Den epistemologiska grunden i den hermeneutiska förståelsen är alltså inte en fråga om förutsättningslös tolkning utan förståelse av berättelsens kontext i ständig koppling till den samme för forskaren (Radnitzky, 1968 s.24-26).

Det transkriberade textmaterialet blev slutligen 136 A4-sidor långt. Vid min analys av det transkriberade materialet genomlästes först allting en gång utan att ingripa i texten. Vid en andra genomläsning började jag titta mer noggrant på mönster som jag uppmärksammade och hur dessa mönster yttrade sig i dolda såväl som uttalade meningar om livsvärlden. Jag antecknade observationer i marginalen men inledde ännu ingen kodning.

Först vid genomläsning tre påbörjades så smått kodningsarbetet där jag utgick från begrepp som ligger till bakgrund för uppsatsen; begreppen 'proper meal', 'commensality' och 'maskuliniteter'. Utifrån dessa huvudsakliga begrepp utmynnade sedan specifika kategorier och mer detaljerade mönster för vad som upplevs som – och inte upplevs som – riktig mat och när, meningen för den sociala måltiden, hur maskuliniteter yttrat sig samt hur attityder mot fördelningen av hushållsarbetet yttrat sig. All denna analys utgick från en hermeneutisk tolkning med teoretisk utgångspunkt i den socialt konstruerade vardagen och ur ett maskulinitetsperspektiv.

Vid fjärde fasen av analysen öppnades ett nytt dokument med preliminära underrubriker för materialets tolkningar där citat från samtliga intervjuer klistrades in under de olika underrubrikerna. Under denna fjärde fas i analysen såg jag även nya saker och märkte hur vissa delar egentligen hörde hemma under en annan kategori. Vad som vid en första anblick var en beskrivning av viljan att äta nyttigt kunde i sitt större sammanhang – tillsammans med textens helhet – visa sig vara en fråga om familjemåltidens värde eller en modern maskulinitetsyttring. Detta reducerade den fullkomliga texten ner till 43 sidor med utvalda citat för utarbetade underkategorier. Denna fjärde fas fick sedan mogna i min tankeprocess och en ny tematisering genomfördes.

Analys av denna transkriberade data kan alltså sammanfattas i fem faser där texten lästs, lästs igen med små anteckningar, lästs igen med mer systematik i anteckningarna, huvudsakliga teman och underrubriker med samtliga relevanta citat från varje intervju under därför avsedd underrubrik samt en omarbetning av dessa teman och subkategorier. Efter att denna femte fas genomförts har tolkningen skrivits ned och kompletteras med utvalda citat för att förstärka bilden av det jag funnit.

Denna femte del fick sedan omarbetas till en mer narrativ redovisning med färre citat och underrubriker. Arbetsrubriker för kodning plockades alltså till stor del bort för att ge resultatdelen ett flyt och en läsbarhet där fynden presenteras narrativt och inte uppradat på

numrerade underrubriker. Slutligen har sedan språkliga fel, dialektala uttryck och slang skrivits om för att göra citaten mer läsbara men även i syfte att avpersonifiera dem. Vissa citat har även delats upp och vissa har kapats för att sälla bort det som i citatet tar plats utan att vara relevant för det förmedlade budskapet. I resultatredovisningen har alla deltagare fiktivt namn.

5. RESULTAT

Analysarbetet utmynnade i sex huvudsakliga kategorier av hur av mat, måltider och hushållsarbetet som social konstruktion tolkats från texten av de transkriberade intervjuerna; 'Matens funktion – vara mätt och orka', 'Matens kategorisering', 'Mat för män och kvinnor', 'Den sociala måltiden', 'En social kompromiss' samt 'Matlagningen och hushållsarbetet – att ta ansvar'. Nedan redovisas dessa fynd i detalj.

Matens funktion – vara mätt och orka

För dessa unga män var mat en viktig del av livet och beskrevs genomgående i positiva termer som något man behöver och mår bra av. Mat är gott och konstruktionen av den 'riktiga maten' beskrevs som en lagad varm måltid som håller en mätt och gör att man orkar med dagen och sina fritidsaktiviteter.

Gustaf är ett exempel på en ung man för vilken spaghetti och köttfärssås var riktig mat. När vi pratade om den riktiga maten framgick det också att micromat och burkmat inte klassades som riktigt och det var heller inte matlagning. Och precis som för gruppen i sin helhet lyfte han fram hur viktig maten var just för att vara det bränslet som håller kropp och hjärna fungerande under en lång dag:

Gustaf: Det är väl ... det är någonting man behöver, [som] jag känner att man behöver ha varje dag, äta varje dag. Sådär för att kunna, jag som tränar behöver äta för att liksom prestera. / ... / Jag känner att man får mer energi av att äta, liksom att man behöver, för att kunna klara vardagen liksom.

Mat fyllde alltså en viktig funktion och när maten i skolan exempelvis inte var god nog, eller kanske inte motsvarade uppfattningen om vad som är riktig mat, så berättade de att de ändå åt. Resonemangen som yttrades var en fråga om att det är bättre än ingenting.

Ingen av de unga männen nämnde att de kunde tänka sig att strunta i lunch eller middag men däremot var det vanligt att man skippade frukost på helger. På helger sov de unga männen länge på morgonen och då struntade de i frukost. Det kunde även hända på skoldagar med sov morgon eller skoldagar då de hade svårt att hinna till skolan. Den missade frukosten på en skoldag beskrevs som ett problem, återigen en fråga om att orka med. Det fanns en koherens mellan dem alla att frukosten inför en långskoldag var något viktigt. Däremot nämndes inte den skippade frukosten på sena morgnar som ett problem. Oavsett om någon hört att frukosten skulle vara dagens viktigaste måltid, och trots att alla andra var lika övertygade om att frukost är viktigt, så var inte detta något som speglade deras egna upplevelser och beteenden.

Det man beskrev som frukostmat – exempelvis fil och flingor och (kalla) mackor med få pålägg – hade överlag en status som otillräcklig mat. Och vice versa kunde den 'riktiga maten' ofta ses som för mycket på morgon och något man inte åt eftersom tid till matlagning inte fanns. De resonerade inte i fråga om antal kilokalorier eller makronutrientier utan enbart att maten som sådan var tillräcklig eller otillräcklig för just den måltiden. 'Rätt' mat för en viss tid på dygnet var alltså en fråga om konstruktionen av livsmedel och maträtter som

tillräckliga, otillräckliga eller för mycket.

Allvars korta citat fångar in essensen av den här inställningen och menade att något 'tyngre' behövs som lunch och middag när jag frågade honom om han skulle kunna tänka sig att äta samma sak till lunch eller middag som han äter till frukost.

Allvar: Nej ... då behöver man någonting mer tyngre ... Annars får man ju äta så mycket.

Den här synen på frukostmatens otillräcklighet vid lunch och middag var däremot inte alltid omvänd för den lagade maten på morgon. Nathan hade i sin intervju berättat om en tid på en praktikplats för ett svenskt transportföretag där man köpt varma mackor med pannbiff till frukost varje fredag och en viss invänjning verkade här sammanfalla med en annan konstruerad syn på ätandet av varm och tillagad mat på morgon. I den kontexten – praktikplatsen – var det inget avvikande att äta något som var mer likt en måltid än vad som nämdes som typiska frukostmackor (exempelvis en med smör och ost). Men Nathan var, liksom de andra, helt emot tanken att äta frukostmat på lunch eller middag.

Matens kategorisering

'Riktig mat' var för de här unga männen genomgående någon form av kött och därtill potatis eller pasta. Detta serverat med sallad som en viktig komponent men emellertid utan riktigt samma status som köttet och stärkelsebasen. Grönsakerna var något som åts utöver 'maten' och Gustaf beskrev bland annat hur skolan serverade 'vanlig mat' men även ett vegetariskt alternativ. Det vegetariska kategoriserades alltså 'något annat' även om det på inget sätt beskrevs i negativa termer. Mellan potatisen och pastan kunde ingen direkt hierarki tolkas in, det hade mer med specifika maträtter att göra. Inte heller vad som nämdes först av köttdelen eller stärkelleden var samma. Spaghetti och köttfärssås, rotmos och fläsk, köttfärslimpa och potatis och falukorv med makaroner var exempel på maträtter som kunde komma upp. I de två första fallen nämns stärkelsekällan först, i de två senare kommer den efter. Men tydligt var att dessa två komponenter måste ingå i den riktiga måltiden och den skulle vara tillredd i köket. Brödmat, där kött och stärkelse är i form av exempelvis pizza, mackor av olika slag och hamburgare, kategoriserades antingen som snabbmat eller inte riktig mat alls. Basen av kött och stärkelse dök heller inte enbart upp vid *direkt förfrågan* om vad mat är – varje intervju inleddes med en öppen fråga om en önskan till beskrivning om vad mat är för den unge mannen i fråga. Även när deltagarna pratade om vad som åts eller lagades i hemmet så var samma struktur av kött och stärkelsekälla plus grönsakerna utöver 'maten' påtaglig vilket ytterligare pekar på dess stabila roll i den dagliga kosten. När de pratade om mat i olika sammanhang dök den upp om och om igen.

Ytterligare konstruerade kategorier av mat som passande i vissa sammanhang, och mindre passande i andra, var frågan om mat för fest och storhelger. Det förekom en inställning till viss mat som helgmat, ofta tacos och pizza. Det kunde ibland förekomma både pizza och tacos på vardagar också men även de som åt detta på flera veckodagar hade inställningen att den typen av mat ändå är 'helgmat'.

Utöver den nämnda uppfattningen om att frukosten är något bra att äta så hade de unga männen överlag en ganska klar bild över vad de i matväg kategoriserade som nyttigt och onyttigt. På detaljnivå nämdes olika specifika maträtter och livsmedel men de saker som nämdes kommunicerades alltid med klarhet. Detta oavsett om den unge mannen påstod sig ha otillräckliga kunskaper om näringsinnehåll i mat. Det som ansågs vara 'riktig mat' lyftes också fram som det nyttiga. Pizza som man köper ute, godis och chips var inte nyttigt. Även färdigmat med mycket tillsatser bemöttes med skepsis och likaså mat från storkök och från stora producenters kök. Den maten innehöll saker som inte kändes till, saker som uppfattades

som dåliga och som bara var sämre substitut för det 'riktiga'.

Deltagarna kunde ha hört något någonstans, eller läst om, vad som är nyttig eller onyttig mat men den bakomliggande andemeningen i berättelserna – och i vissa fall även uttalat – var att det handlade mer om en 'känsla av att äta onyttigt'; en konstruktion av vissa livsmedel och maträtter, och dess sensoriska attribut. En upplevelse av att vara fräsch – och därmed nyttigt – eller tungt, 'flötigt' och 'fettigt' – och därmed onyttigt. Exempelvis genom Manne som beskrev fettet från osten på pizzan som onyttig på grund av dess konsistens och känsla men som samtidigt hade en positiv inställning till smör. Två livsmedel som ur synpunkt på fettkvalitet är i princip samma sak; fett från komjölk. Trots detta tros osten vara onyttig eftersom den rinner och *känns* onyttig. Jag och Manne pratade här om vad som inte är nyttigt med pizza, vilket han hade nämnt som exempel på onyttig mat. Fasta och 'torra' fettkällor avskiljades från det rinnande.

***Manne:** Känns, ja att ... ost ... mycket ost. Måste ha prot[ein] ... ja det är ju proteiner på sitt sätt men det värsta är när man, jag brukar se när man tar kanske en pizzabit och så håller man upp, så droppar det ju flöt om det, och fett och grejer. Så jag vet inte exakt vad i pizzan som gör det men det är ju, man blir ju fettig om fingrarna när man äter och sådär. / ... / Nej ... det finns, ja det finns ju äckligt fett som jag tycker är såhär [grimaserar] ... det här onyttiga fettet som känns, det blir ju såhär fett runt mun och fingrar det ... det är inget bra men typ fisk och mandlar och sådant där. Sådant fett har jag inget problem med, det måste jag ju få i mig ändå men ... och smör har jag inget emot heller. Just det ... känslan när det blir såhär flötigt runt fingrarna, när man har varit nere i en chipspåse till exempel och det blir såhär [grimaserar och gnider fingrarna mot varandra].*

Den här beskrivningen av det feta var han inte ensam om. Mycket fett var överlag något onyttigt och den som ville vara nyttig åt mindre fet mat. Mat som var flötig och mat som det rann av upplevdes inte som nyttig mat. Och den emotionellt drivna konstruktionen av nyttighet var även den samma för frågan om i vilken mån maten var tillräcklig eller ej.

Mat för män och kvinnor

Inställningen till all mat som 'bättre än inget' var även något de var tämligen övertygade om att andra killar och män delade. Till yttermera visso trodde de att denna konstruktion av matens värde som bränsle inte delades av tjejer och kvinnor på samma sätt. Tjejer äter dels mycket mindre än killar, det ansåg de alla. Men där fanns även en annan inställning till mat trodde man, en inställning om att ätandet var ett större problem och att där fanns en oro över vikten och att andra ska se hur mycket man äter och kanske anmärka på det. Manne såg ofta sina kvinnliga skolkamrater ta mycket mindre mat och mest sallad och hans beskrivningar tyder på en ganska klar bild om att han trodde sig veta varför; att de bantar mer och följer dieter samtidigt som killarna bara vill bli mätta och inte bryr sig om mer än det:

***Manne:** Tjejer tror jag är mer kinkiga, och killar ... tror jag inte bryr sig så mycket om vad de stoppar i sig. Med all, det här med ideal om hur en tjej ska vara och ... se ut och ... allt det där tjafset. Så tror jag att det ... tjejerna är mer kinkiga och tycker 'Åh nya dieter!' och nya grejer som de testat på. Grejs som tjejer ska göra ... enligt dem då. Killarna är väl mer att de skiter i det så länge de blir mätta eller vad man kan säga.*

Bortsett från dessa tankar i synen på matens funktion som sådan diskuterades även *vad* som helst äts bland kvinnor och män. Här fanns en viss diskrepans mellan deltagare som i vissa fall lyfte fram just kött som något killar äter mer av men överlag var inställningen väldigt

liberal och mer en fråga om att individer tycker om olika saker snarare än att man gör det på grund av kön. Den sammantagna tolkningen är att de sett hur män äter mer än kvinnor och att det därför också per automatik blir mer kött. Men även att vissa trodde att männen äter mer kött även i förhållande till övriga komponenter i kosten. Att skillnaden primärt gäller individer och inte en är en fråga om att vara kvinna eller man avspeglades även i beskrivningar av vad mamma och pappa åt och vad som åts tillsammans med flickvänner. Allvar berättade exempelvis att han åt mer av både frukt och grönsaker än vad hans flickvän, som enligt honom var kräsen, gjorde. Det var aldrig en fråga om en hyllning av den köttätande och frossande mannen, snarare ett konstaterande om att män äter mer kött överlag och att det nog alltid varit så.

Grönsakernas roll yttrades inte alls i termer av 'kvinnlig' mat utan en självklarhet i en bra måltid. Det berättades om hur ens kompisar kanske inte åt grönsaker men att man gjorde det själv och att man kanske hade en idé om att andra inte gillar det men att man själv gärna äter frukt och grönsaker. Det var egentligen bara Verner som själv inte tyckte särskilt mycket om grönsaker även om han under intervjuens gång också nämnde hur han under vissa perioder, exempelvis sommaren, kan tycka mer om att äta en sallad. Verner belyste även i ord en inställning som kunde genomsyra flera berättelser – synen på en hälsomedveten idealman som utöver sitt köttätande även är noga med att äta grönt.

Verner: Ja asså ... man skulle ju, ska man vara macho så ska man ju fortfarande ha stora muskler ... eller ja, vara vältränad i alla fall. Men jag tror nog att man mer, att de som tänker på att vara macho och vältränade mest så de är nog mer hälsomedvetna om vad de äter idag än vad de har varit förr, det tror jag nog /... / Asså nu vet ju inte jag, jag levde ju inte då men jag kan tänka mig att de som var macho förr brukade vara macho mycket mer på det sättet att de ... ja, klämde i sig mycket kött då och så där, liksom bara för att visa att de kunde äta mycket eller någonting. /... / jag tror ... tror definitivt att de är mer hälsomedvetna idag än ... då... med alltså, självaste kostbiten då.

Den som vill äta hälsosamt äter enligt de här unga männen grönsaker. Det är inget som generellt föreföll ogillas rent smakmässigt och absolut inget som bara kvinnor äter eller 'bör äta'. Trots att grönsaker och frukt saknade statusen av exempelvis köttbullarna och potatisen så tillskrevs de ändå en funktion i. De fanns även där som en komponent för att göra en riktig måltid komplett och för att bidra med dels nyttigheter men också som en del i att bli mätt. Och även något som behövdes om man tränade hårt. Valet att äta salladen är något de dessutom tog själva och gärna ville göra. Det framställdes inte som ett tvång till nytthet eller som ett led i att försöka reglera kroppsvikten.

Den sociala måltiden

Mycket av tankarna kring mat och måltider som beskrivits ovan är till stor del en fråga om individens egna tankar och värderingar även om dessa onekligen konstrueras i – och konstruerar – sitt sammanhang. Men utöver detta var också mat och måltider något som visade sig ha en djupare social aspekt och en betydelse för hur gemenskap i familj konstrueras och något trevligt de unga männen gjorde tillsammans med kompisar ibland.

Vad som är en familj var inte detsamma för alla i gruppen. För vissa ingick exempelvis flickvän, tremänningar, syskons respektive med barn med mera. Emellertid var inte familjebegreppet någonsin så brett att det bedömdes värdefullt för analysen och i måltidssammanhang var det i princip alltid en fråga om föräldrar och syskon. Det var en måltid som förekom frekvent i veckan men som då och då var svår att få ihop på grund av olika scheman med jobb för föräldrarna och de unga människens egna aktiviteter utanför skolan.

Det var dock en måltid som prioriterades i familjen och som beskrevs på ett positivt sätt – något som värderades högt. Generellt sett var det middagen som äts med familjen, detta ägde rum på kvällen. Frukostar äts mycket sällan, om någonsin, med familjen och lunch var mestadels på helger. Detta verkade dock inte vara något som tolkades som en negativ sak även om vissa trodde att frukosten också skulle ätas tillsammans om familjemedlemmarnas scheman hade tillåtit detta. Matens verktyg för konstruktionen av social gemenskap – mer än bara utfodring – var en röd tråd genom intervjuerna även om den kommunicerades mer eller mindre uttalat i ord beroende på vilken av de unga männen som intervjuades.

Klas är en av de personerna som med egna ord lyfte fram familjemåltidens värde och hur den ger mer än bara mat. Den var även en tidpunkt för samtal om hur dagen varit och vad man sysslar med om dagarna:

***Klas:** Jag värderar faktiskt familjemåltiden väldigt högt. Det är, det är väl egentligen den enda tiden på dygnet vi får umgås tillsammans. För annars sköter alla sitt eget och ... så vi värderar den väldigt högt. / ... / Det är kul jag ... jag har väl det behovet, liksom hela min familj att ... vi vill liksom veta vad som händer och sker för varandra. Och det är nog väldigt viktigt det också, jag tror speciellt mina föräldrar har ett behov av vad jag ... sysslar med om dagarna. Det ... det tror jag verkligen faktiskt.*

Den här värderingen av familjemåltiden som Klas lyfte fram kunde även iakttas när den inte beskrevs som särskilt viktig i sin utformning *idag*, det vill säga med sin egen familj inom vilken man växt upp. Deltagaren Hans var exempelvis snabb med att döma ut maten med mamma och pappa som tämligen ointressant men i intervjun talades det ändå ofta om familjen och släkten och hur gemensamma måltider delades. Och i hans framtida hushåll trodde han också att familjemåltiden kommer prioriteras.

Att äta med kompisar var mer en fråga om sällskap vid skollunchen eller främst en fråga om att man behövde något att äta när man vare ute och umgicks. Och i regel blev det pizza men även kinesisk mat, indiskt och hamburgare förekom. Dock var pizzan det absolut vanligaste och anledningen till det var en fråga om att den lilla orten dels mest har pizza att erbjuda men även att den upplevdes som väldigt god.

Även den här sociala måltiden beskrevs i positiva ordalag men det sätt på vilken den beskrevs vittnade inte om samma emotionella status som familjemåltiden utan mer en ren fråga om ätande. Om familjemåltiden oftast var just *måltid*, som social aktivitet, först och främst så var det i detta fall *aktiviteten tillsammans* som var nummer ett och som en del av detta umgänge äts även mat ofta. Måltiden konstruerade familjen men inte vänskapskretsen på samma vis. Vid läsning av den transkriberade texten gav inte de här unga männen intryck av att ännu ha kommit in i den fasen i livet där måltiderna även med vänner är ett viktigt inslag i vardagen som redskap för att konstruera en social gemenskap.

Verner fick frågan om det brukade förekomma mat även med vänner och hans svar, tillsammans med hans utläggning om skillnaden på ätandet med kompisar och familj, är talande för de här unga männen i stort:

***Verner:** Ja ... men då går vi ut och äter i sådana fall, antingen en pizzeria eller kinarestaurang ... blir det varje gång. / ... / asså jag skulle aldrig kunna byta ut att äta med familjen mot att alltid äta med kompisar då. Men man har ju trevligt så liksom ... när man ... går ut och käkar med dem.*

I min intervju med Manne diskuterade vi måltider med vänner och här lyftes en liten annan bild fram. Manne kommunicerade generellt en värme gentemot familjemåltiden, en experimentlusta i köket och ett stort matintresse. I hans berättelse förekom dock likaledes i

viss mån matlagning som social aktivitet med vänner även om det här inte alls var lika djupt rotat som för familjen. Och det var heller inget frekvent även om det hade förekommit. Kanske kan Mannes berättelse ändå vittna om en ålder där män mer och mer närmar sig den sociala måltiden med vänner på samma sätt som de själva vuxit upp med. Måltider mer som verktyg för att konstruera gemenskapen och inte bara en trevlig, eller behövlig, sidosyssla när ett gäng kompisar umgås.

En social kompromiss

Måltidens sociala dimension innebär samtidigt att individens önsknings och viljor ibland får kompromissas.

Kompromisser kunde handla om flera saker i sociala sammanhang. Att den unge mannen åt något som inte var nyttigt nog därför att kompisar ville äta det eller för att han åt med familjen. Och detsamma gällde för smak. Vad de beskrev som mer eller mindre gott kunde kompromissas till viss utsträckning när den unge mannen blev bjuden på mat. Värdet av sociala måltider var viktigare än att alltid äta det vederbörande helst föredrog och en önskan om att inte sära eller förolämpa genom att tacka nej var tydlig. Familjemåltiden var en typ av måltid där deltagaren i fråga åt vad som serverades och när det serverades. Han avvek inte för att föräldrarnas måltid kategoriserades som onyttig. Man åt allt eller kompromissade. Bland annat så berättade Klas, som ju i ett citat högre upp uttryckte hur mycket familjemåltiden värderades, om hur noggrann han var med att inte äta mycket av det han ansåg vara onyttigt eftersom han tränade mycket. Och i samband med familjemåltiden kunde ju därmed dessa två värderingar i viss mån komma i konflikt. Hans lösning var då helt enkelt att äta lite mindre av det han uppfattade som mindre nyttigt i måltiden och mer av det han uppfattade som nyttigt.

När jag pratade med Hjalmar så diskuterar vi om det finns sammanhang där man bara för traditionens skull, eller för tillfällets skull, kan tänka sig att äta något som inte smakar så gott som man skulle önska. Hjalmar gav ett långt svar om måltiden med släkt vid en tradition för att sedan även ta upp exempel på när han skulle kunna tänkas bli bjuden på något han ogillar (broccoli) av en vän eller på bjudning hos flickvännen:

Hjalmar: Nej jag skulle ju kunna stå ifrån då, om det skulle var så [smaka illa] liksom men ... samtidigt så känns det ju liksom lite otacksamt att liksom 'Det här är det som står framme' liksom och så sitter jag och tackar nej till det. Det känns inte riktigt rätt på ett sätt. Det är bättre liksom ... på ett sätt kanske är det ju, visar man samtidigt tacksamhet när man tar det som står framme. Och det är ju lite det jag strävar efter också liksom. / ... / när man sitter med tjejens familj och sådär kanske också. Kanske man tar någon bit såhär som man inte tycker om och sådär bara för att visa tacksamhet och sådär. När en kompis lagar mat till mig och honom så kanske det är ... broccoli i och jag tycker inte om broccoli. Men det är klart att jag måste liksom, jag måste ju minst smaka ... tycker jag. Även fast jag smakat broccoli förr och jag ändå inte tyckt om det så kanske det smakar annorlunda tillsammans med den här måltiden som han har gjort. Så jag tycker att det är viktigt att smaka.

I citatet framgår dels konstruktionen av ett ideal av att smaka eftersom han inte visste om det skulle vara lika illa den här gången som det varit tidigare. Dessutom speglar det likaså kompromissen i det sociala sammanhanget, att man kan avstå från sina egna önsknings för att visa tacksamhet.

Den sociala kompromissen när de här unga männen åt ute med kompisar var dock inte en fråga om att visa tacksamhet eller undvika risken för att personen som bjuder på mat skulle bli förolämpad. Här handlade det enbart om att det kanske inte alltid var den mat man själv skulle föredra i första hand men att det ändå blev vad det blev eftersom det var något alla gillade.

Trots att nästan enbart pizza åts nämnde de alla att de skulle kunna tänka sig att ta något annat, att 'riktig mat' skulle föredras även på restaurang. I vilken mån man trodde att ens kompisar skulle gå med på detsamma – förutsatt att utbudet ens fanns på orten – varierade. Vissa trodde att kompisarna säkert skulle kunna hänga med på att köpa annan mat och andra trodde att förslaget skulle tas emot med mer pessimism. Vad som dock genomsyrade allt detta var en bild av att alla kunde tänka sig alternativ men var mer osäkra på vad de andra skulle tycka. Men i den faktiska situationen, när man var ute bland kompisar en kväll och hungern kom, då blev det pizza i vanlig ordning. Detta illustrerar ett bra exempel på när den sociala situationen innebar en kompromiss med vad de unga männen faktiskt sa att de egentligen ville.

Matlagningen och hushållsarbetet – att ta ansvar

Konstruktionen av matlagning och 'riktig mat' var intimt förknippade med varandra, 'riktig mat' var lagad mat. Matlagningen var en arbetsprocess, ingen stor process men ändå någon form av process och arbetsinsats. Man värmer upp någonting, stekpannor och kastruller i ett kök. Det tar lite mer tid än att hälla upp en skål med fil och flingor eller värma en pirog. Denna syn på matlagning var inte heller bara intimt förknippad med den riktiga maten utan även emotionerna som redan berörts.

Matlagning i form av att göra en kall sallad var exempelvis inget som nämndes i intervjuerna. Därmed inte sagt att de inte tyckte det men det var ändå ett tydligt mönster i att konstruktionen av 'matlagning' förknippades starkt med vad som kategoriserades som 'riktigt' och tillräckligt.

Matlagning förekom också ganska frekvent hos de här unga männen även om det fanns en stor skillnad mellan deltagare i hur matlagningen uppskattades, hur ofta man lagade mat själv och i vilken mån det förelåg ett intresse av att själv experimentera och utveckla sig. I de allra flesta fallen var det dock mycket anspråkslös matlagning som beskrevs, exempelvis att koka makaroner och steka bacon. Laga mat var även något som deras fäder gjorde i olika utsträckning, även här med stor variation mellan olika hem, och även här oftare i form av maträtter som de unga männen beskrev som enkla. Matlagningen lyftes fram som något positivt eller – i värsta fall – något som skulle göras när man var i behov av mat. Inget i matlagningen som sådant gav sken av att uppfattas som kvinnogöra även om det var något de unga männen trodde att kvinnor än idag gör mest och att de som lagar godast mat i regel är kvinnor. På samma sätt som att man åt något i skolan oavsett vad som serveras, eftersom något alltid är bättre än inget, så verkade ens egen matlagning ha samma betydelse – fanns ingen mat hemma så fick man fixa det för mat måste man ju få i sig. Maten kunde vara kul att tillaga och misstag var ingen katastrof, man kunde chansa. Manne hade tankar om varför han tror att män chansar och experimenterar mer i köket, en tro på att kvinnor kanske ser mer på mat som något som skall göras av omsorg för en familj samtidigt som hans egen syn på matlagning var mer av en skapandeprocess. Och han var inte ensam om att beskriva en manlig matlagning som mer chanstagande och experimenterande, trots att mannens matlagning inte primärt utgjorde den vardagliga.

Svante var en av de unga männen med ett intresse för matlagning. Oftast var dock även hans matlagning av det slaget som beskrevs som enkelt, precis som för de andra unga männen, och bara i syfte att snabbt ordna en måltid. Hans kokkonst var dessutom till mesta delen inlärd från hans pappa som, enligt Svante, alltid varit en duktig kock och ansvarat för matlagningen genom hela Svantes liv. I citatet här nedan har vi precis pratat om vad matlagning är och jag frågade om han själv brukar göra det:

Svante: Ja lite då och då ... faktiskt. Jag har fått mycket mer tillfällen att göra det nu på sista

tiden ... så ... det gör jag väldigt gärna faktiskt. Jag tycker att det är väldigt kul. Även om det kan misslyckas litegrann då och då eftersom man inte är så van men ... jag har en väldigt positiv blick av det faktiskt. /... / pappa har alltid tyckt om att laga mat. Han har varit väldigt duktig på det så jag tror att det har ... tror att det kan ha något och göra med att jag också är intresserad utav det. Så även om jag ... kanske inte är så duktig själv men ... jag vill gärna bli.

I hemmet hjälpte även de här unga männen till med andra saker i varierande grad. Det kunde förvisso vara tråkigt och lågt prioriterat för individen själv men den underliggande andemeningen i kommunicerade tankar och påstådda handlingar var ändå att det är något som bör göras. Vidare framgick även att de traditionellt kvinnodominerade sysslorna i hemmet definitivt inte ansågs vara ovärdigt en man eller något som kvinnor bör göra. Tvärtom var synen på en man som inte tar något som helst ansvar en negativ sådan. Den konstruerade idealbilden handlade dock inte om någon exakt fördelning med 50 procent av allting i huset och ingen av de unga männen uttryckte något politiskt ställningstagande i frågan. Det var bara ett konstaterande att de som lever under samma tak delar på ansvaret, inget konstigt i det.

Fördelningen av ansvar mellan kvinnor och män i hushållsarbetet skildrades på olika sätt mellan hemmen. Hemma hos Allvar, Hjalmar och Svante hade pappan huvudansvaret i köket. Manne hade en pappa som arbetade mycket med huset och gjorde allt själv på det planet. Dock var det Manne själv som tog hand om middagen om mamman inte kunde. I övrigt fanns ett mer eller mindre fördelat hushåll som var jämnt fördelat eller mestadels mamman. Inställningen till detta var överlag att den som gör en sak bäst också bör göra den. Inte att kvinnan bör göra A och mannen B även om det oftast såg ut så enligt vad de här unga männen själva trodde. Inte desto mindre fanns en viss förekommande uppfattning om att den traditionella fördelningen av hushållsarbetet är något *naturligt* – men inte i bemärkelsen av något biologiskt utan en logisk följd av hur det alltid varit. Det gick inte att hitta någon bakomliggande mening av en värdering om vem som bör göra vad, bara *att* det varit så och att detta konstruerats för att sedan följa i generation efter generation.

I två fall visade det sig även att intresset i att laga mat inte alltid släpptes fram från kvinnors sida. Allvar beskrev hur hans flickvän till viss del styrde matlagningen även om han ville vara med, men på grund av att hon enligt honom var så kräsen, och därför ville styra allt, så fick han inte möjligheten. En något liknande berättelse som Allvars kom från Manne som firat nyår med ett gäng kompisar och där husets värdinna stod för all matlagning och lät killarna diska istället. Emellertid gav Manne intrycket av att det inte spelade någon roll. Eftersom hon hade koll och gjorde det bra så var det enligt honom inte mer än rätt att hon gjorde det också.

Utöver den egna inställningen till det manliga och kvinnliga fanns en tro på att saker i samhället ändrats sett till fördelningen av hushållsarbete. Man såg på frågan som något som rent historiskt konstruerats till att vara på ett visst sätt men som idag var i förändring. Samtliga gav intryck av att det är annorlunda idag jämfört med hur det varit i tidigare generationer och att man såg på den förändringen som något bra. Men jämställdhet var ingen fråga de själva brydde sig om eller fokuserade på, även om det i vissa fall talades om feminism, 'jämställdhetskämparna' och politik. Den jämställdhetspolitiska diskursen fanns alltså i deras medvetande men var inget som de själva tagit ställning till.

Den här matlagningen som varierade i stor grad kunde vara inlärd från mamma, från pappa, från bror, från mormor, självlärd genom eget experimenterande och i ett fall från hemkunskapen på högstadiet. Men ytterligare en kunskapskälla till hur synen på mat, måltider och matlagning konstrueras kunde vara matlagningsprogram i TV. Det här var inget som följdes i särskilt stor utsträckning även om man ibland kunde zappa förbi och titta en stund. Men det fanns ändå en kock som de flesta kände till – och som vissa dessutom tyckte väldigt mycket om och vars program de följde; den svenske kocken (och skådespelaren) Per

Morberg. Överlag kände de här unga männen till manliga kockar och då framför allt Per Morberg som uppskattades för både hans mat och hans sätt att laga på. Manne följde alla program där Morberg var med och beskriver här nedan Morbergs sätt att laga mat:

***Manne:** Ja Per Morberg, jag tycker, i de flesta programmen så känns det så fake och uppgjort. Per Morberg känns mer naturlig. Och mera ... ja ... fri ... kan man säga. /... / det är inte direkt efter regelboken om man säger så. Inga decilitermått utan han 'Det blir bra så!' Tycker jag är lite roligare, lite normalt. Eller lite mer ... ja fritt kan man säga. / ... / [Maten] är svensk, svensk husmanskost. Även om jag gillar indiskt och sådär men han ... lyfter fram den svenska husmanskosten. Sådana här rätter som man aldrig har hört talas om. Det enda ... han följer ju ... att det ska vara lätt. Det ska inte vara så komplicerat. Tre grejer istället för alla möjliga kulinariska grejer. Så följer han att det ska vara ... så få ingredienser som möjligt men ändå.*

Morberg verkade vara en kock som fastnat i medvetandet hos de här unga männen, oavsett om de ens såg på hans program eller ej. Det var just hans sätt att laga mat på som lyftes fram från de som såg på programmen. Detta gällde inte bara Manne men hans citat fångar ändå in andemeningen i den uppfattningen som fler av de unga männen uppgav. Per Morberg beskrevs som en kock som lagar mat med attityd och humor och han lagar svensk husmanskost, han lagar inget 'fake' och håller sig inte till några regler.

De här unga männen var under datainsamlingens tidpunkt hemmaboende och den mat de lagade, och det övriga hushållsarbete de genomförde, var således begränsat till just det hemmet primärt. På samma sätt som matlagning i hemmet var en självklarhet om det inte fanns mat färdig så gällde denna inställning allt hushållsarbete för ens eget framtida hushåll. Alla var övertygade om att de i framtiden kommer laga mat i sitt eget hem och de hade även inställningen att lära sig mer och bli bättre när det väl var dags att flytta. Det framtida hushållet var inget som föreföll oroande eller okänt, snarare en dag som kommer och när man väl är där så är man. Den liberala inställningen som redan beskrivits i frågan om vem som bör göra vad i hemmet kunde också tolkas in i frågan om framtida hushållsarbete i ens eget hem – inga konstigheter, när man väl är där så är det bara att ta tag i.

Hans hjälpte inte till särskilt mycket i hemmet enligt honom själv men när vi pratar om hans framtida hem så är det ingen tvekan om att han ansåg att han måste ta ansvar i det hemmet. Vi pratade sedan även om ett hypotetiskt fall där han lever med en partner och även då var det lika givet för honom att ta sitt ansvar:

***Hans:** Det måste man ju ... annars ... ja ... jo det är... det måste man ju såklart. / ... / Ja faktiskt. Jag tror jag skulle ta mer ansvar då. Det tror jag. Eller det vet jag rättare sagt. / ... / Ja det är ju mitt eget liksom. Man kan ju inte bara skita i det ... om man tänker så. Det ska ju se bra ut inte ... [småskrattar] inte se för jävligt ut.*

Citatet från Hans är också representativt för vad som var den generella uppfattningen i övrigt. Genomgående var det så att hushållsarbete och matlagning inte hade en hög prioritet idag men att det förmodligen kommer få i framtiden. Samt att detta är något man vill dela ansvaret på i det framtida hushållet om man skulle leva med andra människor.

6. DISKUSSION

De huvudsakliga resultaten visade på en inställning till maten och måltiderna som en fråga om att vara mätt, ha energi i sin vardag och må bra. Det fanns en tydlig bild av vad som konstruerats som 'riktig mat', som matlagning och vilken mat som konstruerats som varandes

tillräcklig eller otillräcklig. Tillräcklighet, precis som nyttighet, kommunicerades i form av uppfattningar och emotioner och inte baserat på överväganden utifrån faktisk kunskap om näringsinnehåll. Kött och stärkelse var 'riktig mat' och till detta ansågs sallad vara viktigt för att göra måltiden komplett, även om salladens status var något 'utöver den riktiga maten'.

Näringsinnehåll och smak kunde dock kompromissas i en social samvaro då konstruktionen av matens sociala aspekter föreföll viktiga, framför allt inom familjen men även med kompisar. Familjemåltidens värde uttrycktes i varierande ordalag men genomsyrade ändå materialet. Med kompisar åt man mestadels ute och oftast pizza då detta var praktiskt på orten och något alla tyckte om.

Vidare fanns ingen tydlig bild av hushållssysslor eller maträtter/livsmedel som varandes manligt eller kvinnligt även om de i viss mån sett skillnader och var övertygade om att det alltid funnits stora skillnader. Uppfattningar och åsikter om detta präglades hos deltagarna av en liberal inställning där individen gör vad den är bäst på och trivs bäst med. Inte vad som determineras av kön. Alla unga männen tyckte att det var viktigare att äta någonting än ingenting, man hoppade alltså inte över en måltid bara för att den inte passade ens önskemål fullt ut och om man var tvungen att laga mat så ordnades oftast något de beskrev som enkelt. I det framtida hushållet trodde man sig bli mer engagerad i matlagning och hushållsarbete och detta ansvar sågs som en självklarhet för en ensamboende man. Inget 'kvinnogöra' och inget man tänkte överlåta till en partner om man lever ihop.

Härmed följer först en diskussion om uppsatsarbetets metodologiska tillvägagångssätt följt av en diskussion om hur uppsatsens resultat kan förklaras utifrån maskulinitetsbegreppen, socialkonstruktionism samt vad de kan tänkas innebära i ett bredare samhällsperspektiv.

6.1. Metoddiskussion

Flera av deltagarna hade angett sitt intresse redan på förhand vid efterfrågan av den på gymnasieskolan anställda personen som hjälpte till med rekryteringen. Även om denne var införstådd men vad studien skulle handla om samt att jag ville ha ett så varierat urval av karaktäristika som möjligt så finns ändå en risk i att urvalet blivit till viss del snedvridet för enbart matintresserade unga män. För de ämnen som studiens frågeställningar syftat till att besvara kunde jag dock inte observera några tydliga avvikelser oavsett rekrytering. Emellertid är detta – vilket redan påpekats – en kvalitativ studie helt utan generaliseringsanspråk så oavsett urvalets fördelning skulle ändå aldrig dessa data ha använts för att dra slutsatser om en bredare population.

Då många av frågorna berörde en eventuell framtid kan attityder och åsikter omöjligt ge svar på om det faktiskt kommer ske eller om det bara är ord. En hypotetisk fråga om en framtid är just bara en hypotetisk fråga och bör därför inte frångå kritik. Frågorna kräver reflektion och ifrågasättande för huruvida de ger svar på någonting alls. Emellertid var heller inte syftet att kontrollera hushållsarbetet varken idag eller den omöjliga uppgiften att se in i framtiden. Syftet var att förstå de underförstådda attityderna och åsikterna – vad man känner och tänker snarare än vad man *gör* (eller kommer göra) – och därför valde jag att delvis ställa hypotetiska frågor i mina intervjuer.

Angående frågornas möjlighet att ge trovärdiga svar bör även risken för socialt önskvärda svar uppmärksammas. Om det finns värdeladdade åsikter och beteenden inom ett ämne så föreligger risken att deltagaren ger just det svaret som vederbörande upplever vara accepterat att tycka och göra. Vare sig detta är detta är med sanningen överensstämmande eller ej, medvetet så väl som omedvetet. För att undkomma denna fälla har jag i mina intervjuer ställt liknande frågor på olika sätt för att försöka kontrollera i vilken mån deltagaren gett liknande beskrivningar samt att frågor om beteende kompletterat alla frågor som rört åsikter och värderingar. Jag har även kompromissat min information till deltagarna för att å ena sidan

göra dem medvetna om vad de deltar i – i enlighet med forskningsetiska principer – men också undanhållit de mer specifika frågeställningarna i studien just för att minimera risken för de socialt accepterade svaren. Här bör även det hermeneutiska analysverktyget nämnas; analysverktyget vars styrka ligger i att jag som forskare finner mig själv och mitt *ego* i texten samtidigt som jag går på djupet i det som står i pränt (Ricoeur, 1981, s. 113). Hermeneutiken blir därmed ett värdefullt redskap för att kritisera ideologin bakom det som står och söka djupare efter meningen i texten.

Jag är medveten om de misstag jag kan ha gjort – och med stor sannolikhet har gjort – men mitt syfte har aldrig varit den absoluta korrekta 'sanningen' bakom texten utan att ge min tolkning av den. Om den 'rätta' tolkningen överhuvudtaget existerar blir en fråga för ontologisk och epistemologisk diskussion. Jag vill icke desto mindre stå fast vid att metodvalet, analysverktygen och mina teoretiska ansatser givit mig möjligheten att undersöka mina frågeställningar på bästa sätt. De valdes ut med omsorg och jag vill argumentera för att valet inte var felaktigt och definitivt inte arbiträrt utan väl övervägt.

Genom mina flera omläsningar och min bearbetning av texten fann jag även nya saker ju mer jag tittade på den. Det som först var en ordagrann tolkning av vad som sades ledde efter fler genomläsningar till en tolkning av mening bakom vilket också hermeneutiken som analysmetod bygger på. Vissa av mina tolkningar blir emellertid i viss mån direkta tolkningar från vad som sagts men det är i mina ögon ingen fördel att tolka det bakomliggande för den bakomliggande tolkningens skull.

Ricoeur (1981) skriver om hur den skrivna diskursen redan innebär en förändring av mening jämfört med den talade då den skrivna saknar den direkt påtagliga referenten i en verklighet (s. 141). Han skriver också om hur den talade diskursen innebär gester och artikulering från referenten vilket ger mer dimensioner till analys än den enbart lingvistiska (s. 135). Mitt material är just talad diskurs, där jag suttit ansikte mot ansikte och pratat med mina deltagare, kombinerat med den skrivna. Detta har påverkat min tolkning av texten.

Självklart krävs en rigid självkritik i det jag missat att se och det jag missat att fråga. Detsamma gäller för *vad* och *hur* jag frågat. Om jag ställt frågor på andra sätt och använt mig av andra ord, vilka svar hade jag då fått? Om jag i vissa fall grävt djupare med följdfrågor, istället för att gå vidare i intervjuens teman, hade då den sammantagna helheten sett annorlunda ut? Jag kan inte veta detta men jag måste ändå se tillbaka på min intervjuetodik på ett kritiskt sätt och vara medveten om hur mycket den påverkar och att det jag fått ut skulle ha kunnat vara annorlunda med en annan typ av intervjuande.

En fördel för intervjuandets reliabilitet är dock att samma intervjuare genomfört dem alla, samma mall har använts och samma öppna fråga har inlett alla intervjuer. Ingen intervju styrka och brist har därmed blivit en konsekvens av olika personers olika genomförande. Så i den mån man kan diskutera reliabiliteten i intervjun som metod vill jag argumentera för att reliabiliteten är god. Validiteten är ännu svårare att avgöra och det är just detta som berörs genom hela min metoddiskussion.

Likaväl måste min objektivitet ifrågasättas då jag – precis som mina deltagare – är en människa. Även om jag gått in i arbetet med en grundläggande inställning om objektiv och ärlig forskning – utan kontaminering av privata åsikter och värderingar – så föreligger naturligtvis potentiellt gömda förutfattade meningar även hos mig. Kännedomen om detta har dock följt mig genom hela arbetets process och jag vill hävda att denna medvetenhet också bidragit till ett mer gediget forskningsarbete och vetenskapligt värdefulla resultat.

För att återgå till frågan om positionalitet, som berördes i metoddelen, så ser jag min egen position som en faktor vilken varit till min fördel. Dels för min egen del men även för forskningens värde ur ett bredare perspektiv. För egen del vill jag argumentera för att jag som en ung man från samma ort har haft en fördel när jag rekryterat och pratat med de här unga männen. Vi kommer från liknande bakgrunder, samtalet kunde flyta med berättelser om

specifika matställen och platser som jag kunde relatera till och jag bedömde inte att någon maktrelation forskare-forskningsdeltagare var uppenbar. Deltagarna tillfrågades även i efterhand om intervjun kändes bra och avslutades ofta med lite småprat om framtidsplaner och intressen. Om vederbörande undrade något om mat så besvarades det men dock efter intervjuens genomförande då jag eftersträvade att i mesta möjliga mån undvika expertrollen då denna kan tänkas påverka svaren. Upplever deltagaren att en 'kostexpert' intervjuar om mat kanske risken för känslan av förhör och/eller oron för att 'svara fel' tynger deltagaren. Jag tror även att jag i egenskap av den jag är har haft en förutsättning att bättre tolka och tyda det transkriberade materialet då jag pratar samma dialekt och är införstådd med jargongen från unga män på denna ort. Jag har verkat inom samma diskurs som den mina deltagare verkar i nu och jag delar deras begrepps värld. Jargong och beteendet känner jag igen från när jag själv var där för, i skrivande stund, cirka sex-sju år sedan och därför upplevdes heller inte rekryteringen svår och inte heller förutsättningen att knyta en relation i samtalet.

För forskningen ur ett bredare perspektiv ser jag min position som värdefull då ingen forskning – av vad min litteraturgenomgång kunde finna – består av ung man (24 år) som intervjuar unga män (17 till och med 18 år) och med ett ursprung från samma lilla ort. Om denna positionalitet påverkat vad deltagare sagt eller inte sagt kan ingen veta men faktum kvarstår att positionalitetsperspektivet i just denna studie förefaller vara tämligen unikt och kan därmed ha genererat kontextbaserade fynd som kanske inte hade upptäckts av en forskare från en helt annan bakgrund.

En kritik mot socialkonstruktionism är att den är relativistisk i sin natur och ser den faktiska världen som individens fantasi men den kritiken missar målet (Burr, 1998, s. 23).

Konstruktionen i sammanhanget innebär inte ett påhitt eller en inbillning utan något som *skapats*, och den skapas i sin samhälleliga och historiska kontext. Mänsklig interaktion och inläring – inte egna individers fantasier – konstruerar verkligheten. Diskurs, struktur och beteende går hand i hand. Det finns ingen epistemologi som kan rättfärdiga sig själv en gång för alla, ingen empirism kan någonsin empiriskt påvisa sin egen överlägsenhet och ingen kan heller empiriskt påvisa att socialkonstruktionism är det teoretiska ramverket som kan förklara vår verklighet (Gergen, 1999, s. 227-228).

Socialkonstruktionism kan kritiseras för att i sig vara en social konstruktion men den kritiken talar snarare *för* ansatsen än emot den. Genom att kritisera socialkonstruktionism för att vara socialt konstruerad – inget faktum – förstärks ju bara bilden av att denna typ av kunskap som uppsatsen syftar till att inhämta är konsekvensen av sociala konstruktioner och inte naturvetenskapliga fakta.

Syftet och frågeställningar har lett till valet av för ändamålet lämplig metodik och en diskussion om vad som 'är vetenskap' blir en vetenskapsfilosofisk diskussion där det subjektiva godtycket i slutändan måste råda. Jag utgår alltså från att flera läsare av denna typ av uppsats skulle kunna döma ut den som 'ovetenskaplig' mot bakgrund av dennes allmänna syn på samhällsvetenskap snarare än inadekvat genomförd samhällsvetenskap. Kritik av den sistnämnda formen – mot metodval och genomförande av samhällsvetenskaplig forskning – är dock en helt annan fråga. Till denna kritik vill jag inte bara vara öppen utan snarare *uppmuntrande*.

6.2. Resultatdiskussion

Min resultatdiskussion delas in i två delar; först kommer maskulinitetsbegreppen beröras och därefter en diskussion som specifikt inriktar sig på konstruktionen av måltider och hushållsarbetets fördelning utifrån de resultat jag fått fram.

6.2.1. Maskuliniteter

De fyra maskulinitetskategorierna enligt Connell (2005) är den hegemoniska, den underordnade, den delaktiga och den marginaliserade maskuliniteten. I min tolkning av resultaten kan jag inte finna någon tydlig representation av den hegemoniska maskuliniteten bland dessa unga män. Jag kan heller inte finna att en idealiserad hegemonisk maskulinitet konstruerats av dem.

Den man som i materialet dök upp vid flertalet tillfällen var TV-kocken och skådespelaren Per Morberg. Morbergs karaktär är en hård man som lagar mat på ett sätt som i mångt och mycket kan tänkas stämma överens med karaktäristika hos hegemoniska maskuliniteter. Men det var ändå inte något i beskrivningen av honom – vare sig det direkt uttalade eller en icke-verbal antydan – som föreföll åsyfta just de egenskaperna. Att jag lyfter fram Morberg är för att sätta ett ansikte på en man som nämndes av deltagarna, en man som kan relateras specifikt till mat, måltider och hushållsarbete, och från vilken maskuliniteter kan diskuteras. På samma sätt som Connell (2005) exemplifierar den hegemoniska maskuliniteten i Humphrey Bogart, Clint Eastwood och John Wayne (s. 70).

Möjligen är Per Morberg en ny typ av maskulin idealbild, mannen som lagar naturlig mat från grunden med passion och attityd. Han skjuter sitt eget kött och han fiskar sin egen fisk, han slänger upp stora köttstycken på träbänken och hugger isär dem med yxa (hegemonisk maskulinitet?). Men han odlar också sina egna vegetabilier, skördar dem, vårdar sina råvaror med omtänksamhet samt lagar mat och serverar till barn och hustru före sig själv (delaktig eller till och med underordnad maskulinitet?). På så vis både förstärker och utmanar han den hegemoniska maskuliniteten då hans slitande och huggande i blodiga köttbitar följs av omsorg för färska grönsaker och ett ansvar för att bjuda sin familj och sina gäster på en god och vällagad middag. Sett ur ett perspektiv av maskuliniteter som direkt kan relateras till mat och måltider förefaller Morberg kunna vara ett typexempel på en förebild för unga svenska män i ett modernt Sverige genom, vad jag upplever vara, multipla maskulinitetsuttryck. Per Morbergs mat är också helt i linje med allt som framkommer om konstruktionen av maten och matlagningen. De stora måltiderna som mättar och ger energi. De vällagade och varma måltiderna och ofta komponerat helt enligt strukturen för 'den riktiga maten' (köttråvara med stärkelsekälla). Genom att analysera inställningen till mat, måltider och matlagning hos de här unga männen så är det verkligen ingen överraskning att en kock som Per Morberg också uppskattas.

Utifrån Connells begrepp kan också diskussionen föras för huruvida detta till synes obefintliga hegemoniska ideal är utbytt eller om dessa unga män snarare utgör den *delaktiga* maskuliniteten. Det kan vara så att deras inställning till de berörda frågorna, hur de påstod sig följa detta i praktiken samt hur de beskrev vardagen i deras närmaste omgivning (deras fäder framför allt), är en form av just den delaktiga maskuliniteten. Att de här unga männen inte alls själva vill ha ett samhälle med ojämlik fördelning av hushållsarbete – eller ojämlik fördelning av arbete överhuvudtaget – men att de ändå lever i ett samhälle där de faktiskt drar nytta av detta. För vi måste ha i åtanke att det ännu var så att majoriteten här hade en mamma som drog det tyngsta lasset i hushållsarbetet och att det även fanns en genomgående tro på att detta gäller för samhället i stort. I ett sådant fall ges man möjlighet att ta ansvar och fördela uppgifter, utan en syn på vad mannen eller kvinnan 'bör' göra, men det blir ändå en norm att det trots allt faller sig naturligt att kvinnan tar ansvaret och att mannens ansvar blir mer en fråga om att 'hjälpa kvinnan'. Inte en naturlig fördelning som sker spontant utan snarare en spontan *snedfördelning* där jämställdheten blir det aktiva valet. Om det är fallet så symboliseras just denna typ av delaktig maskulinitet, männen som inte själva ser den hegemoniska maskuliniteten som sitt ideal men som ändå skördar frukterna av det. Man tar helt enkelt det ansvar man känner att man vill och struntar i resten.

Jag har i min uppsats haft tre deltagare med släktsprung från andra länder och här skulle man kunna applicera Connells marginaliserade maskuliniteter. Deras etnicitet skulle med Connells argument kunna vara dem till last för att accepteras inom hegemonin. Emellertid vill jag inte gå för långt i Connells teorier här då jag som sagt inte kunnat tolka in någon hegemonisk hyllning alls. Den begränsningen som dessa unga mäns etniciteter, enligt Connell, skulle kunna innebära (och ännu innebära) blir därmed inte aktuell. Dessa unga mäns berättelser vittnar om samma maskulinitetsyttring, avsaknad av en idealisering av den hegemoniska maskuliniteten och möjligtvis en delaktig maskulinitet eller en helt ny maskulinitetsyttring som inte fångats in av Connell.

En tolkning som jag, med avseende på maskuliniteter, finner intressant från mina resultat är de här unga männens inställning till frukt och grönsaker. Ingen hyllning av köttätande och manlighet förekom, ej heller någon tydlig koppling till köttet som hegemonisk maskulinitet eller grönsaker som underordnad maskulinitet. Kött äts, uppskattades och var viktigt i konstruktionen av 'den riktiga måltiden', men det lyftes inte fram som manligt. Har något hänt här? Är det här en symbol för en ny maskulinitet hos de här unga männen? En maskulinitet som inte längre idealiserar en köttfrossande hegemoni? Eller i alla fall inget köttfrossande utan sallad därtill?

Som jag visat i min litteraturgenomgång har köttet alltid haft en hög status för män och också konstruerat manlighet i tidigare historiska kontexter (Bourdieu, 1984, s. 192; Charles & Kerr, 1988, s. 77-79; Wilk. & Hintlian, 2006; Sobal, 2006) och i senare forskning inom Norden (Roos, Prättälä & Koski, 2001; Roos & Wandel, 2006), USA (Furst, Connors, Bisogni, Sobal & Falk, 1996) och medias representation av manlig mat i Storbritannien (Gough, 2007). Den enda avvikande studien i det sammanhanget var Sellaeg och Chapman (2008). Emellertid finns en stor skillnad på den gruppen och deltagarna i min uppsats; den faktiska påstådda konsumtionen. Även om männen i studien av Sellaeg och Chapman må ha haft ett annat ideal för vad en man 'bör äta' så åt de själva inte på det viset. Det gjorde dock de unga männen i min uppsats enligt egen utsago. I vilken mån dessa unga män har överdrivit sin konsumtion låter jag vara osagt, dock har uppsatsens syfte aldrig varit att ge svar på frågeställningar om konsumtion i sig. Det fascinerande är som sagt maskuliniteten i denna nya mening som jag tolkat in i deras beskrivningar av dessa livsmedel och det är också denna analys som besvarar frågeställningarna. Dessa livsmedel som alltså traditionellt mer konsumerats av – och förknippats med – kvinnor förefaller, i mitt material, inte konstruerats på det viset.

Det skulle också kunna vara så att de här unga männens tankar och uppfattningar konstruerats i ett samhälle med en syn på mat där hälsoprioriteringen eventuellt kan ses som hegemonin. Kan det vara så att det enda accepterade beteendet idag är att ta sitt ansvar i hemmet och att vårda sitt yttre? Finns det en risk att det som i matsammanhang kanske tidigare ansetts vara den underordnade maskuliniteten – mannen som bryr sig om sin hälsa och/eller om djur och natur och därför äter mer vegetabilier som Sobal (2006) bland annat berört – mer och mer blir en hegemoni i sig själv och att man istället stigmatiseras om man inte äter nyttigt enligt ett samhällsideal? Plantin (2001) för samma typ av diskussion i sin bok om män och barnomhändertagande. Han diskuterar hur den omhändertagande och ansvarsfulla mannen numera kan anses vara hegemonisk då en annorlunda åsikt inte accepteras av samhället (s. 224-225). Plantin hävdar alltså att det förekommer ett ideal som inte accepterar avvikare och där det avvikande numera är att män *inte* anser att män bör ta samma ansvar om barnen som kvinnorna.

En annan intressant aspekt av de här unga männens syn på mat var att frukostmat som lunch eller middag var uteslutet. Denna syn på frukostmaten påvisades även i bland annat Janssons material (Jansson, 1990) och det upplevda behovet av att verkligen behöva den varma lagade måltiden har observerats i flera av de tidigare refererande studierna – exempelvis studien av

skolungdomar från Minnesota (Neumark-Sztainer et al., 2000). Mat kategoriserades som otillräckligt eller tillräckligt oberoende av resonemang om kilokalorier och makronutrientier. Köttets status och konstruktionen av 'proper meal' gick igen tydligt i de här unga männens resonemang om vilken mat som äts vid vilken tidpunkt på dagen. Mättnad, energi och välmående gick igen hela tiden hos de unga männen.

Vad symboliserar denna fokus på mättnad och energi? Är det en fråga om ren biologi som kommit från mäns hårdare kroppsarbete genom vår evolutionära utveckling? Eller är det en social konstruktion som snarare borde vara allmänmänsklig men enbart uttalas från just männen? När frågor om manliga och kvinnliga preferenser diskuterades var ju inte specifika livsmedel det absolut primära – även om det nämndes. Nej det primära var mängden, män äter mer. Det här stöds även av studier som Wesslén med medarbetare (Wesslén et al, 1999) och Janssons studie (1990). Det finns väl beskrivet även i utländsk litteratur vid flera åldersgrupper men materialet från Jansson och Wesslén et al. är ändå det mest relevanta för just målgruppen i min uppsats. Oavsett vad av arv och miljö som skulle kunna förklara denna fokus på mättnad och energi så finns detta observerat i kvalitativ forskning och hos dessa unga mäns berättelser. Jag ser inte mättnaden, frågan om att ha energi och ork som hegemonisk maskulinitet dock. De här unga männen lever upp till mycket av vad tidigare litteratur visar om mäns syn på maten och ätandet men det speglar inte den hegemoniska maskuliniteten.

Hegemonisk maskulinitet var heller inte närvarande i frågan om nyttighetens 'känsla'. Detta symboliserar mer den delaktiga, eller kanske till och med den underordnade maskuliniteten. Var har den rationella och emotionsbefriade mannen tagit vägen? Vanligast förekommande beskrivning av onyttig mat var fet mat. Även andra näringsegenskaper kunde framkomma i enskilda fall men fettet var genomgående. Och detta bygger inte på ett övervägande om fettkvalitet utan en *känsla*, en emotion. Känslor baserade på munkänsla, känslan på fingrarna efter att handen varit i en chipspåse och dess rinnande konsistens. Och från litteraturgenomgången kan vi även relatera detta till habitus då Bourdieu såg den feta och 'tunga' maten bland arbetarklassens män men inte bland de övre klasserna, mat för kroppsarbete (Bourdieu, 1984, s. 190). Det beskrevs likväl i hur mat och dryck värderades bland de manliga sjörövarna i Karibien, där inställningen föreföll vara 'ju fetare desto bättre' (Wilk & Hintlian, 2006). Jag ser alltså en intressant maskulinitetskonstruktion i den sammantagna bilden som min tolkning av resultaten gett mig. Först och främst kommer mättnaden och energin, men därutöver skymtas även experimentlustan i matlagningen, den nya idealmannen som hälsomedveten och grönsaksätande samt en maskulinitet vars syn på nyttighet drivs av emotionella grunder snarare än rationalitet. Att mat för män är bättre ju fetare och energirik den är gällde inte här.

Vad unga män som nyligen flyttat hemifrån faktiskt äter och lagar är ett intressant ämne för framtida forskning och särskilt forskning med uppföljning. Exempelvis genom att studera matvanor för unga män som snart ska flytta, eller som är nyligen utflyttade, och sedan återigen efter en viss tid passerat. Vidare finns ett stort forskningsfält framför oss om hur mat kan kommuniceras till män i det svenska samhället så väl som i en internationell kontext. Hur skiljer sig sedan detta mellan generationer och hur kan vi se på skillnaderna mellan länder i denna specifika fråga till en vidare tolkning av ländernas allmänna jämställdhet? Forskningsfältet ligger till stor del öppet i frågan och den genusinriktade kostvetenskapen kanske mer och mer kan ses även ur mannens perspektiv. Hur maskuliniteter i olika kontexter konstrueras genom vad som äts, inte äts samt vad som ansvaras för och inte ansvaras för i hushållet. Och vilka maskulinitetsrepresentationer är de rådande i de givna kontexterna?

6.2.2. Konstruktionen av måltider och hushållsarbetets fördelning

Mat var för de här unga männen även något socialt och måltidens värde för att konstruera familjen verkar existera än idag precis som från den brittiska forskningen under 70- och 80-talet (Douglas & Nicod, 1974; Murcott, 1982; Charles & Kerr, 1986) och i enlighet med vad Ekström (1990) fann bland svenskar i sin avhandling samt vad även de unga deltagarna från studien av Wesslén med medarbetare (1999) visade. Även om familjemåltiden ibland fick åsidosättas av praktiska skäl när familjemedlemmars scheman inte gick ihop så strävade man ändå efter att få ihop det när det väl gick, vilket är en strävan som även kunnat påvisas i bakgrundens litteraturgenomgång från brittisk (Kemmer et al., 1998; Marshall & Anderson, 2002) och amerikansk (Sobal et al., 2002; Neumark-Sztainer et al., 2000) forskning. Hur man påstod sig äta och hur ens vanor faktiskt beskrevs antyder att familjemåltiden inverkade en hel del på hur vardagen förflöt vare sig man syntes medveten om detta eller ej. Familjemåltiden är än idag en sådan institution att man kanske inte ens tänker på dess betydelse för en även om man, som i fallet med deltagaren Hans, tror att det är obetydligt.

Även den sociala kompromissen vittnar om detta. Den sociala kompromissen för de unga männen kan även lyftas till en fråga om samhället i stort. Vi lever i ett samhälle med möjligheter att göra vitt skilda saker och ta avvikande beslut – men i väldigt stor utsträckning gör vi det ändå inte. Och detta är just fenomenen som kan anses bekräfta idén om de sociala konstruktionerna. Varför avviker vi på gruppnivå så lite från den 'bondförnuftsvärld' som vi lever i trots den enorma friheten vi har att ändå göra det? Resurser finns ju, och valmöjligheterna likaså. Att befinna sig i den kontext och den diskurs där man känner sig hemma torde vara en trygghet, man vet hur det fungerar och känner till de konstruerade koderna – 'stock of knowledge' för att använda ett av Bergers och Luckmanns begrepp. Valet är fritt men det finns ändå ett spann för vad som avviker mer eller mindre, ett spann av beteenden och värderingar som anses 'normalt' och accepterat inom en given kontext. Det här spannet är också något som Berger och Luckman pratar om, ett spann inom vårt 'symboliska universum' ('symbolic universe') som skyddar oss från att helt utelämnas åt det osäkra men *inom* vilket vi ändå är fria (Berger & Luckman, 1966, s. 101-103). Samhällets symboliska universa är dock inte statiska utan breddas naturligtvis, något vi ser tydligt i exempelvis hur matvanor förändras, hur mattraditioner försvinner och tillkommer samt hur fördelning av hushållsarbetet ändras. Bland dessa nio unga män kan vi se detta i hur de exempelvis åt olika saker till frukost och lunch men där de vid en viss gräns inte kunde tänka sig att gå utanför ramarna för sina kategorier av 'tillräckligt'/'otillräckligt' eller 'riktig mat'/'frukostmat'. Viss mat med viss kategorisering ansågs passande för vissa sammanhang och tidpunkter. Där beskrevs olika livsmedel och maträtter på detaljnivå men ändå inom spannet för samma kategori, samma symboliska universum av livsmedel och maträtter.

Det fanns en tydlig röd tråd genom hela den transkriberade texten att man såg på ansvarstagande för hushållsarbete som något självklart för en man. Det här kan vara ytterligare ett steg i den trend som kvalitativ forskning redan visat – och som redovisats i bakgrunden till denna uppsats – men det kan också vara något som är extra utbrett just i Sverige. Min tolkning av hur de unga männen syn på fördelning av hushållsarbete mellan kvinnor och män har fått mig att i efterhand leta efter forskning som kan relateras till detta och möjligen bidra till en vidare förklaring. Jag har funnit att forskning visat att svenska mäns roll i hemmet på ett annat område – ansvaret för barnomhändertagande – har varit annorlunda jämfört med bland annat Storbritannien (Plantin, 2001; Sullivan, Coltrane, McAnnally & Altintas, 2009) men även i jämförelse med andra länder (Sayer & Gornick, 2011). Jag skall här ta upp två spekulationer till hur studieresultat om barnomhändertagandet kan appliceras på hushållsarbetets fördelning och därefter redogöra för denna forskning.

1. Den första spekulationen är att det finns ett konstruerat mansideal i Sverige som till en viss del avviker från Storbritannien och USA med ett mer tillåtande klimat för mannens involvering i traditionellt kvinnliga sysslor. Om detta avspeglas i svenska mäns benägenhet i att stanna hemma med, och ta hand om, sina små barn kan vi också tillåta oss att spekulera i huruvida detta även yttrar sig i hushållsarbetet. Är den svenske mannens (generella) ansvar för sina barn också något som innebär att den svenske mannen även tar mer ansvar i köket? Är det så att det svenska mansidealet symboliserar en norm om att köksarbete – och annat traditionellt ’kvinnligt’ hushållsarbete – är ’tillåtet’ för en man att syssla med utan att han betraktas som mindre maskulin (eller mindre i enlighet med den hegemoniska maskuliniteten som tidigare diskuterats)? Om vi antar att samhällsnormen är den mest betydande faktorn för svenska mäns ansvar för barnen så kan vi också fundera över om samma norm också är mer tillåtande för mannen att dela ansvaret i hushållsarbetet.
2. Den andra spekulationen är att svenska män stannar hemma med, och tar hand om, sina små barn i högre utsträckning som en direkt konsekvens av en samhällsstruktur som tillåter detta, exempelvis genom uppmuntrande policyarbete från makthavare. Vi avstår här från att se den samhällseliga normen som (primär) förklaringsmodell och väljer snarare att strikt titta på hur samhället ger möjligheten, och i vilken mån samhället uppmuntrar, till att pappan spenderar tid med sina barn när de är små. Med samma (primära) förklaringsmodell – strukturen som tillåter mannen att stanna hemma utan stora ekonomiska eller karriärmässiga konsekvenser – skulle vi kunna diskutera vidare om huruvida mannen här även ges tid att träda in i köket. Skulle en eventuell skillnad i svenska mäns benägenhet att laga mat, diska, städa, med mera även den kunna vara en konsekvens av det faktum att han ges tillfälle att spendera tid i hemmet från sitt arbete? Hittar den svenska mannen in i kök och hem först när pappaledigheten ger honom tid till det?

Pappaledigheten i Sverige har visat sig ge upphov till en helt annan möjlighet för svenska män att vara delaktiga i omhändertagandet av sina barn och man har vid jämförelse mellan svenska män i Malmö och Lund och män i Newcastle och Sunderland sett att män i slutet av 90-talet, i båda länderna, var medvetna om idealbilden av den omhändertagande fadern, men att detta kom till uttryck i form av faktisk handling på ett helt annat sätt bland de svenska männen (Plantin, 2001, s. 219-220). Detta skulle även kunna förklaras genom att en större andel av det svenska urvalet hade tjänstemannabefattning och/eller hög utbildning än det engelska urvalet (s. 222-223). De engelsmän som befann sig på samma utbildningsnivå och socioekonomisk nivå liknade svenskarna mer och därför måste en viss försiktighet anammas vid tolkning av resultatet. Faktorn ’land’ kan visa på ett samband som kanske mer, eller till och med fullständigt, förklaras av faktorn ’samhällsgrupp’ och vi kan därmed luras till att tro att ländernas olikheter förklarar mer än vad som är fallet.

Men antar vi att den primära faktorn är skillnader mellan länder kan ändå detta även avspegla en annan syn på mansrollen i vårt land, mer än vad utbildningsnivån och socioekonomi eventuellt förklarar. Således skulle man också kunna diskutera huruvida en annan syn bland svenskar föreligger kring sysslor som traditionellt sett konstruerats som ’kvinnogöra’. Det vill säga svenska mäns inställning till barnomhändertagandet – förutsatt att den ens är annorlunda – som en möjlig markör för en mer allmän inställning till fördelning av sysslor innanför hemmets väggar.

En annan studie från 2009 jämförde svenska män med brittiska och norska och kombinerade här självrapporterad tid hemma med barn och data från nationella policydokument om föräldraledighet (Sullivan et al., 2009). Alla deltagare jobbade fulltid och svenska män spenderade i genomsnitt 68 minuter per dag med barnomsorg i hemmet 1990 och 74 minuter

år 2000. Motsvarande siffror för Norge var 74 och 84 och för britterna var det 46 respektive 64. Så samtidigt som männen från de nordiska länderna spenderade mer tid totalt sett var det dock störst ökning för britterna mellan 1990 och 2000. Men det huvudsakliga resultatet är dock det att i Sverige och Norge – två länder med uttalade policys att främja delaktigt faderskap – spenderades mer tid med småbarnen bland par med fulltidsarbete.

Givetvis kan inte slutsatser dras oförsiktigt från forskningen om barnansvaret till ansvaret i hushållsarbetet men det finns ändå intressanta resultat där man sett att svenska män utmärker sig till en viss del på ett område som kvinnorna tidigare dominerat och som dessutom ansetts vara något som kvinnan 'bör' ta hand om.

Har då något hänt och är detta i så fall något viktigt? Är det ens något positivt? Det är upp till läsaren att avgöra huruvida unga mäns inställning till mat, måltider och hushållsarbete 'bör' se ut ur ett samhällsperspektiv. De unga männen som jag intervjuat konstruerade emellertid gemenskap i familj genom måltider och ansvarsfördelning i hushållet och föreföll vilja ta dessa värderingar med sig in i sina egna framtida hushåll.

En annan aspekt som inte får glömmas är att om det trots allt skulle vara så att de här unga männens värderingar och framtidsgissningar inte fullt ut – eller alls – kommer motsvaras av faktiska handlingar så bör man vara försiktig med att alldeles för lätthänt prata om orättvisa strukturer som förtrycker kvinnor. I Ekströms avhandling beskrevs vissa kvinnors ovilja att släppa ifrån sig ansvaret till männen (Ekström, 1990) och även i detta material av unga män kunde det här tolkas in i vissa fall. Är det så att kvinnor ibland inte vill släppa ifrån sig huvudansvaret i köket, och andra kvinnodominerade ansvarsområden i hemmet, kan även detta vara en barriär mot en ny fördelning av hushållsarbetet. Alltså inte en barriär i form av motvilliga män utan en barriär ifrån motvilliga kvinnor. Barriärerna kan komma från båda håll och så väl män som kvinnor kan därmed hållas tillbaka i sina möjligheter att göra det de vill göra och vara den de vill vara.

Tar vi en titt på denna diskussion ur en ideologisk synvinkel ser man alltså – vill jag hävda – att idéerna om det manliga och det kvinnliga kan förklaras både från vänster och från höger. Dels har vi ett vetenskapligt dokumenterat stöd för effekten på svenska mäns möjlighet att vara hemma med barn som konsekvens av samhällspolicys, men även en beskriven idealbild av en mansroll som förutsätter ansvar för omhändertagande av barn. Med andra ord kan vi spekulera i att de samhällsreformer som skett under det socialdemokratiska styret över större delen av 1900-talet format en jämställdhetstanke bland människor som gör att den allmänna åsikten idag är att fördelningen av arbetet inte bara bör vara jämlik utanför hemmet utan även innanför dess väggar. Detta beskrevs också av vissa unga män i mina intervjuer; beskrivningar av den politiska retoriken som förespråkade jämställdhet, 'jämställdhetskämparna' och feminismen. Det som man visserligen hade stött på men utan att bry sig om. Emellertid kunde även desto mer liberala värderingar tolkas in i deras beskrivningar. Politik var inget viktigt och jämställdhetskamp var inget som de själva brydde sig om även om de var medvetna om den. Snarare var de presenterade åsikterna tämligen liberala som sagt – den som är bäst lämpad och trivs bäst ska också göra vad den personen vill. Här ser jag ett väldigt intressant fenomen av värderingar som må vara färgade av flera generationers vänsterpolitisk – och kollektivistisk – diskurs men som bland de här unga männen av idag ändå kommuniceras utifrån en mer liberal – och individualistisk – diskurs.

Tar vi sedan den ideologiska diskussionen till en bredare bild av samhällsteori stämmer även detta överens med den postmoderna världen vi befinner oss i. Det postmoderna samhället har beskrivits av filosofen Jean-François Lyotard (2009) och bygger på en samhällsanalys där vi inte har några för givet tagna sanningar, inga bestämda fakta som är oberoende av kontext och – den kanske mest centrala tesen – en kunskapstradition som gjort sig fri från de stora vetenskapliga metanarrativen; upplysningens tilltro till vetenskapens ständiga framåtskridande mot den objektiva sanningen 'där ute'. I ett postmodernt samhälle där de gamla berättelserna

förkastas och där inga sanningar längre är rådande – allt är tillåtet – är det inte heller orimligt att värderingar och åsikter gällande fördelningen av hushållsarbetet formats hos de unga männen som deltagit i min uppsats.

Mitt argument är att det kan ligga mer än enbart politisk ideologi bakom hur unga mäns syn på manligt och kvinnligt har konstruerats och vem i samhället som anses vara lämpad för det ena eller det andra. Även det postmoderna tillståndet – för att tala i Lyotards termer – kan ha spelat en roll för hur en individs verklighet konstrueras och därmed formar vederbörandes tankar. Vidare är mycket av den genusteori vi ser idag en produkt av det postmoderna tänkandet om uppbyggnaden av alla gamla narrativ och det för givet tagna. Hur långt de unga männen än må vara från genusteorin och postmodernismen inom akademins väggar så ska inte en samhällspåverkan alls uteslutas och en konsekvens av detta kan vara synen på arbetsfördelning i hushållet, hur mat och måltider konstrueras samt *vad* detta konstrueras. Med både den ideologiska diskussionen och det postmoderna samhället i åtanke vill jag hävda att det matrelaterade beteendet speglar samhällets normer och värderingar. Dess svängningar i trender, dieter, åsikter om nyttigt och onyttigt, äkta och onaturligt, bra, dåligt samt i olika kontexter accepterat eller inte accepterat symboliserar på mikronivå samhällets tendenser.

I en vidare fråga om jämställdhet skulle de här unga männens ointresse av jämställdhetsfrågan i sig – och det faktum att de inte i någon vidare utsträckning funderar över tydliga könsskillnader i matval (mestadels mängd) – dels kunna tyda på en konsekvens av att det svenska samhället blivit så pass jämställt att det för dagens unga män är så självklart att alla är primärt individer och sekundärt – om överhuvudtaget – är 'sitt kön'. Men det kan också vara så att detta symboliserar ett fenomen som setts i annan genusforskning, att den privilegierade gruppen helt enkelt inte ser skillnader och eventuella ojämlikheter trots att de förekommer. I en artikel av Joan Acker (2006) diskuteras genusordningen på arbetsplatser, baserat på både hennes egen forskning på området och på andra forskares resultat. Där beskriver hon hur strukturen på arbetsplatsen som sådan förefaller skapa ojämlika förutsättningar som går bortom medveten diskriminering. Hon går tillbaka till amerikanska kvinnors tidiga jämställdhetskamp som i sin början egentligen bara fokuserade på vita medelklasskvinnor även om retoriken beskrev en kamp för alla kvinnor. Vad den gruppen då missade var sin privilegierade ställning i samhället gentemot, bland annat, svarta kvinnor samtidigt som de upplevde sig vara en utsatt grupp gentemot samhällets män.

Ytterligare forskning visar samma fenomen på flera områden; vita tenderar att inte se etnisk diskriminering och män tenderar att inte se ojämlikhet mellan könen (McIntosh, 2003). Med denna kunskap vill jag därför även nämna att den upplevda jämställdheten som flera deltagare beskrev – och upplevelsen av att exempelvis föräldrarna har samma favoritmat – kan vara något man ser som ung man men som kvinnorna själva kanske inte skulle hålla med om; en jämställdhet som ses från den privilegierade gruppen men vars bild kanske inte delas av en underordnad grupp.

Vad kan då komma att ske i framtiden i den faktiska vardagen för de här nio unga männen? Mer ambitiös matlagning som de själva trodde, eller har motivationen upphört och inköpt mat utgör basen? Eller träffar man en partner som tar över? Och om partnern tar över, vem är då den drivande i frågan? Partnern själv som inte erbjuder möjligheten för den studerade unga mannen eller den unga mannen själv som inte tar sitt ansvar? Konstruktionen av maten, måltiderna och hushållsarbetet ur genusaspekt kan – och bör (anser jag) – beforskas mer. Gärna med kompletterande metoder som både ger kvantitativt stora dataunderlag och kvalitativt djupa. Vidare efterfrågas forskning som dels undersöker attityder och uppfattningar men där man också tittar på faktiska handlingar. Stämmer detta överens med vad man tror om sig själv och vad man anser i allmänhet? Finns en fragmentering mellan tanke och handling eller finns här en koherens? De eventuella trenderna för vilka min uppsats gläntar på dörren är

intressanta och erbjuder oss frågeställningar. Det är upp till forskarsamhället att studera det närmare.

7. SLUTSATS

Denna uppsats kan bidra till nya hypoteser om genusedkursens relation till mat, måltider och hushållsarbete. Samhället förändras med avseende på vem som bör göra vad och vad som hålls som för givet taget i den socialt konstruerade verkligheten vi lever och verkar inom. Jag som ung man har i intervjuer med 17- och 18-åriga män sett att deras syn på 'riktig mat' följer klassiska mönster i form av kött och stärkelse men det beskrevs inte som 'manlig mat'. De traditionellt 'kvinnliga' grönsakerna var något som beskrevs i positiva ordalag och inget som heller ogillades rent smakmässigt. Mat och måltider fyllde även en funktion för att konstruera familjen hos dessa unga män. Även måltider med vänner uppskattades men tillskrevs inte samma emotionella mening.

Den hegemoniska maskuliniteten var inget ideal även om det svårligen låter sig sägas om jag här sett en raserad hegemoni, en ny hegemoni som ersättning eller om detta är en fråga om unga män som tillhört den delaktiga maskuliniteten. Vidare förekom en liberal syn på ansvar för matlagning och hushållsarbetets ansvar samt individens specifika önskemål av livsmedel och maträtter. De var även måna om att i sina framtida hushåll lära sig mer och ta sitt ansvar – ingen uppenbar syn på hushållsarbetets ansvarsfördelning som 'manligt' eller 'kvinnligt'.

REFERENSER

- Acker, J. (2006). Inequality regimes: Gender, class, and race in organizations. *Gender and Society*, 20(4), 441-464.
- Berger, P & Luckmann T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. New York: Doubleday
- Bisogni, C. A., Connors, M., Devine, C. M. & Sobal, J. (2002). Who we are and how we eat: A qualitative study of identities in food choice. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 34(3), 128-39.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge
- Brittin, H. C. (2010). *The food and culture around the world handbook*. New Jersey: Prentice Hall
- Bryman, A. (2001). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber
- Bugge, A & Almås, R. (2006). Domestic Dinner: Representations and Practices of a Proper Meal among Young Suburban Mothers. *Journal of Consumer Culture*, 6(2): 203–228.
- Burr, V. (1998). Overview: Realism, relativism, social constructionism and discourse. I Parker, I (ed.). *Social constructionism, discourse and realism* (13-26). London: Sage
- Butler, J. (2007). *Genustrubbel: Feminismen och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos
- Caplan, P., Keane, A., Willetts, A. & Williams, J. (1998). Studying food choice in its social and cultural contexts: Approaches from a social anthropological perspective. I Murcott, A (ed.). *The nation's diet: The social science of food choice* (s.168-182). London: Pearson Education
- Charles N, Kerr M. (1986). Food for feminist thought. *The Sociological Review*, 34(1), 547–572.
- Charles, N. & Kerr, M. (1988). *Women, food and families*. Manchester: Manchester University Press
- Connell R. W. (2005). *Masculinities*, 2nd ed. Cambridge: Polity
- Douglas, M. (1972). Deciphering a meal. *Daedalus*, 101(1), 61–81.
- Douglas, M., & Nicod, M. (1974). Taking the Biscuit: The Structure of British Meals. *New Society*, 744–747.
- Ekström, M. (1990). *Kost, klass och kön*. Umeå studies in Sociology, 98(267)
- Fischler, C. Food, self and identity. (1988). *Social Science Information*, 27(2), 275-292

- Fieldhouse, P. (1995). *Food and nutrition. Customs and culture, 2nd ed.* Cheltenham: Stanley Thornes Ltd
- Fjellström, C. (2007). Att skapa en relation: Laga mat som symbolhandling. I Pippin Ekström, M., Åberg, H., Bergström, K., Prell, H. (Red.). *Hushållsvetenskap & Co. MHM, Rapporter 2007:39* (123-127). Göteborgs universitet
- Furst, T., Connors, M., Bisogni, C. A., Sobal, J., & Falk, L. W. (1996). Food Choice: A Conceptual Model of the Process. *Appetite, 26*(3), 247-265
- Gergen, K. (1999). *An invitation to social construction.* London: Sage
- Glaser, B.G. & Strauss, A. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research.* New York : Aldine de Gruyter
- Gough, B. (2007). 'Real Men Don't Diet': An Analysis of Contemporary Newspaper Representations of Men, Food and Health. *Social Science & Medicine, 67*, 326-337
- Gustafsson P. E., Persson M. & Hammarström A. (2011). Socio-economic disadvantage and body mass over the life course in women and men: results from the Northern Swedish Cohort. *European Journal of Public Health, [Epub ahead of print]*
- Harnack, L., Story, M., Martinson, B., Neumark-Sztainer, D. & Stang, J. (1998). Guess who's cooking? The role of men in meal planning, shopping, and preparation in US families. *Journal of the American Dietetic Association, 98*(9), 995-1000.
- Jansson, S. (1990). *Matvanor och hälsomedvetande. En studie av ensamboende ungdomar.* Uppsala: OSJ Förlag
- Kemmer, D., Anderson. A. & Marshall, D. W. (1998). Living together and eating together; changes in food choices and eating habits during the transition from single to married/cohabiting. *The Sociological Review, 46*, 48-72.
- Khlat, M., Jusot, F. & Ville I. (2009). Social origins, early hardship and obesity: a strong association in women, but not in men? *Social Science & Medicine, 68*(9), 1692-1629.
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun, 2:a uppl.* Lund: Studentlitteratur
- Larsson, C., Ronnlund, U., Johansson, G. & Dahlgren, L. (2003). Veganism as status passage – The process of becoming a vegan among youths in Sweden. *Appetite, 41*(1), 61-67
- Levin I. & Trost J. (1992). Understanding the Concept of Family. *Family Relations, (41)*, 348-351
- Lyotard, J-F. (2009). Det postmoderna tillståndet. Rapport om kunskapen. I *Psykoanalytisk Tid/Skrift* 28-29 (s. 91-145). Göteborg: Freudianska föreningen

- Marshall, D. W. & Anderson, A. (2002). Proper meals in transition: young married couples on the nature of eating together. *Appetite*, 39, 193-206
- McLaren, L. (2007). Socioeconomic status and obesity. *Epidemiological Reviews*, 29, 29-48.
- McIntosh, P. (2003) White privilege and male privilege: A personal account of coming to see correspondences through work in women's studies. I Kimmel, M.S. & Ferber, A.L. (eds.) *Privilege: A reader* (147-160). Boulder, Colorado: Westview Press
- Mead G. H. (1934). *Mind, self and society*. Chicago: University of Chicago Press
- Mennell, S., Murcott, A., & van Otterloo, A. (1992). *The sociology of food: Eating diet and culture*. London: Sage Publications Ltd.
- Mennell, S. (1996). *All manners of food: Eating and taste in England and France from the middle-ages to the present*, 2nd ed. Chicago: University of Illinois Press
- Murcott A. (1982). On the social significance of the 'cooked dinner' in South Wales. *Social Science Information*, 21(4/5), 677-695
- Murcott, A. (2003). Food and culture. I Belton P. S. & Belton T (eds.) (2003). *Food, science and society: Exploring the gap between expert advice and individual behaviour* (s. 21-53). New York: Springer
- Murcott, A (ed.). (1998). *The nation's diet: The social science of food choice*. London: Pearson Education
- Neumark-Sztainer, D., Story, M., Ackard, D., Moe, J., & Perry, C. (2000). The "Family Meal": Views of Adolescents. *Journal of Nutrition Education*, 32(6):329-334
- Olsson, C., Hörnell, A., Ivarsson, A. & Mattsson Sydner, Y. (2008). The Everyday Life of Adolescent Coeliacs: Issues of Importance for Compliance with the Gluten-Free Diet. *Journal of Human Nutrition and Dietetics*, 21, 359-367
- Olsson, C., Lyon, P., Hörnell, A., Ivarsson, A., Mattsson Sydner, Y. (2009). Food that Makes You Different: The Stigma Experienced by Adolescents with Celiac Disease. *Qualitative Health Research*, 19(7), 976-84
- Plantin, L. (2001). *Män, familjeliv och föräldraskap*. Umeå: Boréa
- Radnitzky, G. (1968). *Contemporary schools of metascience*. Göteborg: Akademiförlaget
- Ricoeur, P. (1981). *Hermeneutics and the Human Sciences: Essays on Language, Action and Interpretation* (Thompson, J. B. Ed., Trans.). Cambridge: Cambridge University Press
- Rozin, P., Fischler, C., Imada, S., Sarubin, A. & Wrzesniewski, A. (1999). Attitudes to food and the role of food in life in the U.S.A., Japan, Flemish Belgium and France: Possible implications for the diet-health debate. *Appetite*, 33(2), 163-180

- Roos, G. & Wandel, M. (2006). "I Eat Because I'm Hungry, Because it's Good, and to Become Full": Everyday Eating Voiced by Male Carpenters, Drivers and Engineers in Contemporary Oslo. *Food and Foodways*, 13(1-2), 169-180
- Roos, G., Prättälä, R. & Koski, K. (2001). Men, masculinity and Food: Interviews with Finnish Carpenters and Engineers. *Appetite*, 37, 47-56
- Sayer, L. & Gornick, J. (2011). Cross-National Variation in the Influence of Employment Hours on Child Care Time. *European Sociological Review*, doi: 10.1093/esr/jcr008.
- Schütz, A. (1967). *Phenomenology of the social world*. Evanston: Northwestern University Press
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research*. New York: Teachers College Press
- Sellaeg, K. & Chapmann, G. E. (2008). Masculinity and food ideals of men who live alone. *Appetite*, 51(1), 120-128
- Senese L. C., Almeida N. D., Fath A. K., Smith B. T. & Loucks E. B. (2009). Associations between childhood socioeconomic position and adulthood obesity. *Epidemiologic Reviews*, 31, 21-51.
- SFS 2003:460. Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Hämtad 17 januari, 2012, från CODEX, <http://www.riksdagen.se/webbnav/?nid=3911&bet=1982:763>
- Sobal, J., Bove. C. F. & Rauschenbach, B. S. (2002). Commensal careers at entry into marriage: Establishing commensal units and managing commensal circles. *The Sociological Review*, 50, 378-397
- Sobal, J. (2006). Men, Meat, and Marriage: Models of Masculinity. *Food and Foodways*, 13(1-2), 135-138
- Socialstyrelsen. (2000). *Matlådan: Äldre om matlådor och socialt innehåll*. Stockholm: Socialstyrelsen, Äldreuppdraget 2003:3
- Sullivan, O., Coltrane, S., McAnnally, L., & Altintas, E. (2009). Father-Friendly Policies and Time-Use Data in a Cross-National Context: Potential and Prospects for Future Research. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 624(1), 234-254
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Wesslén, A., Abrahamsson, L. & Fjellström, C. (1999). Attitudes Towards Food Among Teenagers - Reflected by Focus Group Interviews. *Journal of the American Dietetic Association*, 99(9), Supplement 68
- Wilk, R. & Hintlian, P. (2006). Cooking on Their Own: Cuisines of Manly Men. *Food and Foodways*, 13(1-2), 159-168

Winch, P. (1964). Understanding a Primitive Society. *American Philosophical Quarterly*, 1(4), 327-324

Det här är en studie som syftar till att förstå mer om hur unga män, 17 till och med 19 år gamla, tänker om mat, måltider och hushållsarbete. Syftet är att förstå meningen bakom beteendet och det handlar inte om att värdera vem som exempelvis äter nyttigt eller onyttigt. Det finns inga rätt eller fel svar utan allt intresse handlar om vad Du faktiskt känner och tänker i de här frågorna.

Som forskningsdeltagare har Du rättigheten att få information om vad studien handlar, ditt deltagande är helt frivilligt och du har rättigheten att alltid hoppa av om Du vill. Om du skulle vilja hoppa av är du fri att göra det utan att behöva motivera *varför* du vill hoppa av. Intervjun kommer att spelas in och sedan skrivas ned på papper och senare publiceras i form av en uppsats och kanske en artikel på engelska i en vetenskaplig tidskrift; en tidning med samlad forskning i ett visst ämne från olika delar av världen. All information om Dig kommer vara helt konfidentiell och inget Du säger kommer kunna kopplas till Dig som person om någon utomstående läser uppsatsen och/eller artikeln. Informationen kommer enbart och uteslutande användas för den här studien, ingen annan kommer någonsin använda sig av denna intervju för något annat projekt.

Vill du ha mer information om studien, eller om du har andra frågor om ditt deltagande kan du när som helst kontakta mig på nine5913@student.uu.se eller på 07xxxxxxx.

Jag är införstådd med vad studien innebär och mina rättigheter som forskningsdeltagare:

Namn

Målsmans underskrift (för deltagare under 18 år)

Ort

Datum

